Слово Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **40 (1040), 3—9 жовтня 2019**

Народ, який схиляє голови і стає на коліна перед своїми загиблими героями-захисниками, ніколи не стане на коліна перед продажними і зрадливими політиками, а тим більше перед споконвічним ворогом — Росією

Володимир КАРАЧЕНЦЕВ

Вічність

Вічність. Як її уявити? З чим її порівняти у світопросторі? З морем, пралісом, пустелею... Море збирає ріки, затоплює простори, все ж міліє, щезає... Ліс росте, спливає листям, глицею набухає, вистрілює пагонами,... буревії, вогонь нищать його... Гори піщинок під дією вітру змінюють обриси овиду, залишаючись суттю жовтих овалів піску... Як краплини чи піщинки корелюються з вічністю? З нами у світопросторі?

Наші уявлення про час, міти наших предків про потойбічне життя укладають наші розуміння вічності як суми часових відрізків. А смерть, як межа певного відрізку, видається майже синонімом чи посестрою вічності.

Вічність — це час Абсолюту, і вона є такою ж непізнавальною, як і Творець. Все ж, існує у понятійних парадигмах нашої культури. Хоч у власне вічності не існує категорій минулого, майбутнього. Царина трансценденції. Де референтний вимір "абсолютного" — смисл і мета історії. Сакральної.

Сьогоденні еліти (в межах існуючих світових політичних систем) сприймають "абсолютне" в рамках секуляризованих парадигм і, відповідно, категорія вічності як важлива конститутивна компонента культури втрачає сенс. Цінності невагоміють. Ціннісні орієнтири пощезають. Людина духовно вихолощується. Слова "*з погляду вічності*" сприймаються як малозрозуміла й малопотрібна архаїка, як данина мисленнєвим традиціям. Вічність уявляється незмірно далекою, статичною. Існує як тло.

Процес накопичення дібр матеріальних превалює в житті людей. Звісно, не кожному вдається стати "лимоном". Але суспільне життя заточене на наживу.

Однак, якщо б люди, особливо з великими статками, знайшли час оцінити усе набуте і способи його застосування *з погляду вічності,* то, може, й змінили б свої підходи до життя, а відтак і наші цивілізаційні перспективи.

Це добре розуміли братчики Львівської Ставропігії. Їхня духовна тяглість — з княжої доби. Вони будували і дбали за Храми, Школи, Бібліотеки, Народні Доми, Шпиталі, Друкарні, поширювали просвіту, допомагали незаможним, обстоювали права і традиції українців. Заможніші солідаризувались з нужденними...

І для контрасту: блаженні ті, що на схемах статки нажили. Або ж пригадуються відеокадри ганебної втечі двічі несудимого президента, який різними транспортними засобами намагався вивезти "нажите непомірною працею". Золоті батони позалишав у поспіху.

Але чи здатні душі й мізки істот, які заточені на примноження бабла, мислити вічними категоріями? Сподіваюсь. Бо це у Бога завтра не настає, а з нині сущими воно трапляється зі всіма. Звісно, не веду мову про помпезні гробівці, наперед споруджені для себе й усієї рідні з мармуру і граніту. Вічності — байдуже. Йдеться про добровільну благодійність з коштів, неправдами вилучених окремими громадянами з державної кишені (нашої спільної). Гадаю, загальна сума таких вилучень (і недовкладень у казну) потягне на десяток наших бюджетів. Така благодійність, за потреби, примусова — це першочергове завдання держави. Держава має допомогти причетним особам осмислити перспективи. А оддадуть добровільно — гляди, й до вічності упричетняться.

Віктор Гюго вважав любов єдиною субстанцією, яка може виповнити вічність. Тож любити ближнього? Зрештою, у багатьох країн чи особисто у Ілона Маска, Білла Гейтса, Стіва Возняка та інших це непогано виходить. А хто у нас Ілон Маск чи Білл Гейтс? Не всім дано? Мабуть. Утім, є дещо легший путь. Для початку треба спробувати не красти.

P. S. Нова політична команда, легітимізована демократичною довірою більшості, має шанс увійти в історію. Про вічність поки не йдеться. Натомість пропоновані командою кроки і зміни мали би оцінюватися власне *з погляду вічності*. Щоб не схибити з відбором наріжних каменів для міцних підвалин нашої будучини.

Шануймося!

Америка — Україні і світові: читайте Павличка!

Віталій РАДЧУК,
доцент, Інститут філології
КНУ ім. Т. Шевченка

Мушу зізнатися: люблю слухати, як поет Дмитро Павличко сам читає свої вірші. Чув його щирі, щемні декламації не тільки на творчих зустрічах, вечорах, ювілеях, а й за обставин, де чиясь муза, напевне б, не знайшла опори на контекст і заніміла. Тільки не Павличкова! Поезія краси, цнот і драми світу з ним скрізь — у кожному його слові як літературознавця, політика, дипломата, публіциста, у кожній інтонації, яка буває то піднесеною, то ніжною, то вдумливою, то радісною, то журливою, то іронічною, то уїдливо-викривальною, то навіть гнівною, але ніколи — немічною, ніколи — фальшивою, ніколи — грубою, жовчною, солодкавою, скиглійською.

Закінчення на стор. 6-7

СЮРПРИЗИ ВЕЛИКОЇ ПОЛІТИКИ

2

СХИЛІМО ГОЛОВИ ПЕРЕД ГЕРОЯМИ

4-5

ПАСІОНАРНОМУ ДМИТРУ ПАВЛИЧКУ — 90!

6-10

“Проєвропейські тенденції будуть дедалі сильнішими в монобільшості”.

Сюрпризи великої політики на тлі світової опінії

Мирослав
ЛЕВИЦЬКИЙ

У соціальних мережах дедалі тривожнішою стає задума над українським національним майбутнім. Найбільше мене шокувала репліка якогось Ігоря Долженка до скандально відомої “служанки” (депутатки від “Слуги народу”) Лізи Богуцької. Цитую її у перекладі українською мовою: “Я радів за Вас і гаряче підтримував Зе. Повірив обіцянкам полегшити життя бізнесу. Тепер уся шайка слуг для мене особисті вороги. Покидьки обдурили сотні тисяч людей. Буду підтримувати всіх, хто проти шайки Бені і Зе”.

Користувачі соціальних мереж, які є виразником громадянського суспільства, мають свої варіанти відповіді. У них спільним знаменником є констатація, що жодна з обіцянок Володимира Зеленського не виконана. Зокрема активно експлуатується обіцянка про вчительську заплату у 4 тисячі доларів.

Не можна погодитися з твердженням, що жодна з передвиборних обіцянок не виконана. У ході виборчої кампанії Володимир Зеленський обіцяв розсмішити Путіна. Президент України, не задумуючись, яку ціну доведеться заплатити Україні за путінський сміх, таки розсмішив кремлівського диктатора. Його пропагандисти з екранів телевізора з неприхованим піднесенням розповідають, що у США нарешті пішла з посади людина “з печерним русофобством”. Так вони називають спецпредставника Держдепартаменту США у справах України Курта Волкера, який подав у відставку на тлі домагань президента США від президента України “накопати” в Україні компромату на основного конкурента на президентських виборах у США — Джо Байдена.

Звичайно, що у путінських пропагандистів є привід для радості через відставку Волкера. Так прямо, як Волкер, ніхто з західних політиків про російських окупантів і про вимогу Росії вийти з окупованих територій України не говорив, окрім президента Литви Далі Грибаускайте. Тож не дивно, що в Україні з тривогою сприйняли вість про відставку цього американського політика, друга України. Таке ж відчуття у п’ятого президента України.

Петро Порошенко написав з цього приводу на Facebook: “Тривожна новина з Вашингтона — у відставку подав Курт Волкер, спеціальний представник США по Україні. Його внесок у зміцнення нашого стратегічного партнерства зі США важко переоцінити. Як важко переоцінити і його твердість та стратегічне бачення протидії російській агресії”.

А у шостого президента на час написання цієї статті з приводу відставки Волкера — мовчання. На його офіційному сайті ім’я цього дипломата згадується лише двічі у контексті участі Волкера в інавгурації. Тоді новий президент України пообіцяв міжнародним партнерам, що світ пишатиметься Україною. Відтоді минуло неповних п’ять місяців, і вже є підставити питати: чи пишається світ Україною доби Зеленського?

Своєрідною відповіддю може бути пародійний виступ комедійного американського актора й телеведучого Білла Мара у його шоу “Real Time with Bill Maher”, присвячений скандалу довкола бесіди про Байдена президентів США та України. Актор під гомеричний регіт залу назвав, м’яко кажучи, “безвідповідальною” націю, яка умудрилася посадити у президентське крісло актора-коміка. Мало хто замислюється, що українські вибори-2019 були успішною спецоперацією Кремля та олігархів. Більшість не тільки в США регоче від слів про “безвідповідальну” націю...

Тому поїздка нинішнього президента України у США (і на засідання Генеральної асамблеї ООН, і на зустріч з президентом Трампом), яка розглядалася оточенням Зеленського як тріумфальне входження у коло найвидатніших політиків світу, ще довго буде предметом вивчення. Бо ніякого “тріумфального входження” не було. Була, натомість, “стенограма ганьби”. Насамперед ганьби Володимира Зеленського, а відтак — України.

Хоч в Офісі президента України намагаються доводити, що уся історія з проханням президента Трампа посприяти знайти компромат на конкурента — це суто американська справа. Насправді, це і суто українська, і міжнародна справа. Особливо, коли йдеться про оцінки бездіяльності ЄС щодо України.

Запопадливість Володимира Зеленського і готовність виконати прохання Дональда Трампа, який підсипав новому президенту України трошки компліментів, і його беззастережна згода з Трамповою оцінкою ЄС, показує, що в особі Зеленського маємо людину, яку можна “розчулити різними компліментами” і вона готова до не завжди контрольованих — ірраціональних — дій. Це особливо небезпечно у стосунках з Путіним. Свого часу — ще у ході виборчої кампанії — критично налаштований і до режиму Путіна в Росії, і до особи Зеленського в Україні російський історик Євген Понасєнков застерігав, що такий вибір українців буде небезпечним для України. На жаль, після антиєвропейської інсинуації Володимира Зеленського стало значно менше підстав для сподівань, шо небезпека з північного сходу вже позаду.

А запевнення президента України у розмові з президентом США про своїх людей “на 100%” — ще один доказ його схильності до диктатури. Однак цей шлях ментально неприйнятний українцям. Тому є все виразнішими сигнали, на яких наголошують і аналітики, і депутати з “Голосу” та “ЄС”, що не всі з монобільшості готові бути “на 100%” “бариновими” (панськими) холопами. Попри зафіксовані у стенограмі антиєвропейські інсинуації президентів, проєвропейські тенденції будуть дедалі сильнішими в монобільшості. Тим паче, як кажуть у народі, “проти фактів не попреш”.

Не цитуватиму заяв різних політиків з приводу заяв-претензій Володимира Зеленського до країн ЄС, що вони, мовляв, не працюють так, як би мали для України. Блогер і волонтер Мирослав Гай дав у Fecebook виклад вагомих фактів, які спростовують висловлене президентом України незадоволення підтримкою України Заходом:

“Європейський союз надає допомоги Україні на мільярди євро.

Ми маємо безліч проєктів, зокрема і по відновленню Донбасу.

Якщо ви заїдете в міста на лінії розмежування, то побачите, що в деяких з них майорить прапор тієї чи тієї європейської держави, що допомагала у відновленні інфраструктури.

У багатьох школах та сиротинцях висять таблички фондів з Естонії, Латвії, Британії, Литви, Польщі, Німеччини....

Ми співпрацюємо з Європою і по напрямку НАТО. Зараз Європа вкладає майже мільярд євро в розбудову української залізниці.

А Зеленський просто невіглас, який своїми інфантильними заявами руйнує працю багатьох років”.

Не можна виключати, що вся історія — ще одна велика російська спецоперація проти України, аби посіяти конфронтацію між втомленим від антиросійських санкцій ЄС та “невдячною” Україною. Спікер Палати представників США Ненсі Пелосі вважає, що до скандалу з телефонною розмовою Дональда Трампа і Володимира Зеленського причетна Росія. Про її роль у тому випадку американська парламентарка не назвала конкретних фактів. Це, звичайно, полегшило російському міністрові Лаврову спростування закидів. Не сумнівайся у правдивості факту до моменту, поки його не заперечує російська дипломатія...

Багато галасу в промові Зеленського наробила нова цитата з воєнно-любовного роману Ернеста Гемінґвея “Прощавай, зброє”: “Війну неможливо виграти перемогами. Той, хто виграє війну, ніколи не перестає воювати...”. Ще того самого дня в соціальних мережах її саркастично назвали “цитатою століття”. І того самого дня без будь-якого сарказму, як форму вияву “політичної ерудованості”, цитували російські і російськомовні в Україні інтернет-видання.

Згадавши, що Володимир Зеленський у ході виборчої кампанії не раз публічно називав себе “русскоязичним українцем єврейского проісхождєнія”, я не полінувався пошукати російський переклад роману “A Farewell to Arms”. Але такої цитати там немає. В обох версіях перекладів є слова одного з героїв роману — дезертира Пассіні, котрий не хотів бути окупантом. І стосуються вони завойовницької, а не визвольної війни: хоч у його діалозі є слова “Війни не виграти перемогами”, проте немає “повчальної” філософії, яку ми почули від Зеленського з трибуни ООН.

Як це розуміти? Довелося почути таке тлумачення походження цитати, яке існує в доступних перекладах. За версією, це був класичний в індустрії розваг прийом, розрахований на п’ятихвилинний ефект, на те, щоб вразити аудиторію яскравим епітетом. Хоч, правду кажучи, не було кого вражати. Нинішньому президенту України, який не приховує великих амбіцій належати до грона великих світових політиків, довелося говорити до практично порожньої зали, що є виявом легковажного ставлення і до держави, яку представляв промовець.

Виявляється, це не був свідомий розрахунок на ефект, а свідчення “високого” інтелектуального рівня “спеціалістів” з Офісу президента України. Наведені В. Зеленським слова існують у російському сегменті інтернету і подаються вони як цитата з роману “Прощавай, зброє”. І стає страшно від того, куди ж можуть привести державу “фахівці”, які спираються на витягнуту з російського інтернету інформацію як джерело для цитувань з найвищої трибуни світу.

Тим паче, коли врахувати ту обставину, що головний канцелярист Володимира Зеленського — Андрій Богдан, якого поінформовані “язики” називають тіньовим президентом України, був тісно пов’язаний з командою Януковича-Азарова. Українські ЗМІ подали як сенсацію, що нинішній глава Офісу президента Андрій Богдан був у складі урядової делегації на чолі з Миколою Азаровим, яка літала на переговори в РФ у листопаді 2013 року, після яких азаровський уряд України різко змінив геополітичний курс у бік Росії, зупинивши підготовку до підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС. Журналістам-розслідувачам вдалося з’ясувати, що в розпал Майдану Азаров нагородив Богдана почесною грамотою Кабінету Міністрів. Відповідне клопотання датовано 23 грудня 2013 року.

Хто нині є гарантом недоторканності цієї персони? Нині, після оприлюднення інформації про участь Богдана у складі делегації уряду України, яка в листопаді 2013 року змінила вектор розвитку України, це питання вже перестає бути риторичним. І це, виявляється, не єдине, за що Росія може бути вдячна заслуженому юристові України (звання це він отримав у часи президенства Віктора Ющенка). Виявляється, нинішній керівник Офісу президента Андрій Богдан за президентства Віктора Януковича посприяв у тому, щоб стягнути з України в українських судах 400 млн доларів на користь Росії у справі про невиконання корпорацією “Єдині енергетичні системи України”. Це рішення давало правові підстави режиму Віктора Януковича судити головну на той час його опонентку за розкрадання державних коштів у дуже великих обсягах.

Виявляється, після такого “подарунка”, який Юлії Тимошенко свого часу зробив головний канцелярист (слово офіс, яке нині так активно використовують, в українській традиції зветься канцелярією) Зеленського, вона не виявляє найменших ознак докору чи претензій за ту лепту, які вніс у її ув’язнення юрист Богдан. Будучи 27 вересня традиційною гостею у відновленій в Україні для Шустера телебалаканині “Свобода слова”, вона закликала українців підтримати Зеленського після скандалу, який виник навколо телефонної розмови з американським лідером Дональдом Трампом. “Наш президент, — твердила Ю. Тимошенко, — не міг мати бездоганний міжнародний досвід і не міг точно і твердо знати, як, в яку хвилину і що відповідати на такі речі. Розуміючи, що брак досвіду, можливо, і став причиною з нашого боку таких пасажів у бік Європейського Союзу, Ангели Меркель, президента Франції”.

Така постановка питання не може не дивувати. Держава, яка боронить не лише себе, а й Європу від навали скаженого Путіна, не може бути “дитячим садочком”, у якому вчаться азів політики і дипломатії. Тому в ситуації, яка нині складається, аморальними є заклики до українців підтримати того, хто завдає Україні великого репутаційного удару. Так само аморальним було висувати свою кандидатуру без знань і досвіду на посаду президента у такий складний час. Про це вже слід говори вголос!

У закликах Юлії Тимошенко до українців підтримувати Зеленського у складний для нього час дивним є ще один нюанс. Починаючи від 1997 року в її політичний риториці головним було слово імпічмент. Вона усіх “імпечментувала”, починаючи від Кучми і закінчуючи Порошенком. І раптом такий діаметральний поворот — “пожалєйтє мальчіка”. У тому її реверансі є кілька складових. До головних відношу два. Є великі підстави вважати, що інша позиція спонсорам її політсили могла нині не сподобатися. Тут діє також особистий момент. Це сподівання, що при Зеленському Петра Порошенка якщо не посадять до в’язниці, то добряче попсують нерви постійними викликами до Труби-Портнова. Я дуже сумніваюся, що у закликах Ю. Тимошенко до підтримки Зеленського мала місце турбота, що у випадку якихось більших публічних акцій розчарування політикою Зеленського Путін може спробувати загарбати Київ...

Сумніваюся, чи після зафіксованих на записах Трампа антиєвропейських інсинуацій Зеленського Європа буде так прихильна до України, як була у час Майдану гідності. Також сумніваюся, що ці випади були лише експромтом “недовченого школярика”. Нині усі ми бачимо, яких зусиль докладає Росія, аби сіяти чвари всередині ЄС, аби підігрівати протистояння на лінії ЄС—США. Інтуїція підказує, що у випадку з докорами Зеленського міг працювати найнятий Москвою вправний нашіптувач на кшталт Богдана. А може, і він сам? Дуже підозрілим є факт, що всі розмови про відставку Богдана пішли на спад після серпневого телефонного дзвінка президента України до Путіна. І водночас стала підніматися зухвалість президентського канцеляриста. Ці факти дають мені право для припущення, що однією з утаємничених від українців поступок Зеленського Путіну була гарантія політичної недоторканності для Богдана. На це вказує також нервовість, з якою у Москві відреагували на вимогу українського громадянського суспільства, себто на петицію, розміщену на сайті президента України, оприлюднити стенограми телефонних розмов Путіна і Зеленського. Чи станемо незабаром свідками зеленгейту?

«Хто з мечем прийде…»

Катерина МОТРИЧ

Час збирати каміння ще не настав. Поки що ним лучать в голову й душу українців, а вони то обурено, то розгублено запитують одне в одного: скільки “зеленим чоловічкам” треба часу, щоб остаточно “роздерибанити” Україну і привести її до повної капітуляції? Скільки часу треба “зебілам”, щоб вони отямилися і збагнули, куди вони нас завели і який глум вчинили над Україною? Скільки треба часу, щоб народний гнів визрів і вибухнув? І чи цього разу українська історія знову спіткнеться на **землі,** як і сто років тому? І щоб ще щось було не пізно виправити! Чи гайдамаччина відродиться в українцях? А ще думаєш про велике фарисейство, ба популізм, солодкі й досить примітивні, які сподобалися навіть розумним, розмови про всенародне щастя і рішення піти в президенти, щоб поділитися тим особистим щастям.

А ще думаєш, чи справді маленькому чоловічку так багато треба, що він спринтерськими темпами захоплює все і руйнує всі державні інституції? Встигне обернути Україну в руїну, олігархат, путінську сіру зону, чи його зупинять? І суспільство не чинить ніякого спротиву. Все, що хотів, знищив, все, що хотів, зліпив імені своїх бажань. Ось вже розігнано ЦВК без аргументації й логіки, бо незалежна інституція, чесна позиція членів комісії влаштовувала, коли обирали “слугу” і “слуг”. Нині, коли визріли плани на остаточне захоплення влади і шалені грошові потоки, щоб все потекло “молочними і медовими ріками” до їхніх рук, то вони “зделалі іх”, бо це вже не потрібно, ці якості прозорості зайві. І притомна частина суспільства все бачить та розуміє. Що “слугам” на всіх постах потрібні слухняні їхні слуги, як от у ВРУ, де ухвалені рішення й закони нагадують автоматні черги, від яких падають на фронті і в Криму сини України, падає демократія, падає парламентаризм і держава зі всіма інституціями.

То що ж саме не влаштовує в роботі ЦВК? Знаю, що там були професіонали, які працювали спостерігачами на виборах в дуже багатьох європейських країнах і цей досвід принесли в Україну, щоб і вона “одяглася” в шати демократії. Знаю з найперших вуст, як у парламент балотувався злочинець родом з Молдови, якого розшукує їхнє правосуддя. Він замітав сліди, кілька разів одружившись і поміняв прізвище. Але наше ЦВК розсекретило його і не допустило до ВР. “Ми стояли за це на Майдані, — сказав мені один із членів ЦВК, — ми вибороли демократію своєю кров’ю, щоб провести чесні й прозорі вибори”.

Провели. Але Баба Яга не згодна. А їй перша частина виборчої кампанії подобалася, коли ЦВК було поставлено в умови на грані людських можливостей, але вони впоралися. А от далі їй ця “послуга” не потрібна. Їй більше подобаються “підрахуї”. Мовляв, ЦВК винна, що не вся ВР стопроцентно наповнилася “слугами”, ще там хтось щось “всьо орьот”, а нам потрібна тиша, щоб все йшло, як за диригентською паличкою, щоб “слуги” були скрізь, як скинуті з небес відпалі ангели — в повітрі, воді, на землі. Щоб Україну можна було за їхнього бажання перейменувати у Слугонародівку.

І “зелені чоловічки” — це найтравоядніше означення тієї сили, що чинить нині суд на Україною.

Меч війни піднято. Життєво важливі проблеми, як от економіка, НАТО, євроінтеграція, спущено на маргінеси і про них згадують лише в написаних промовах. А от що “надважливо” для українців, то це узаконити азартні ігри, казино. Мовби час легалізувати ці заклади, бо вони хоч і заборонені, але працюють і на них можна заробляти. А хто б і сумнівався! І на кожному вчепити логотип “слуги народу”.

Відколи існує людство, відтоді й існують його пороки, гріховні пожадання заради насолод. Але у кожному суспільстві, як на дереві, ураженому болячками, є здорова гілка. Саме вона й тримає кореневу систему того “древа” від загибелі.

Гадаю, що в Україні знайдеться значно більша цифра тих, що бридяться цими розвагами. Тож якщо легалізувати цей бізнес, то чому б не дати зелене світло проституції, наркоділкам. Впустити їх і до ВР. Нехай би і вони засяяли “новими обличчями (чи який там у них орган визначальний). Якщо суспільство ще здатне приховувати свої пороки, значить гнилизна й червивість ще його не здолали остаточно, воно ще бореться саме з собою, у ньому ще живе здоровий нерв, коли ж гріхопадіння узаконюється — суспільство на краю прірви. І що матиме від цих прибутків “улюблений народ”?..

І от новий сплеск народного збудження — легітимний виступав перед напівпорожньою залою Генасамблеї ООН, говорив загальні речі, застерігав людство від Третьої світової, наче й правильні речі, але не було того, що очікувала розумна патріотична частина українського суспільства. І от, врешті, зустріч з президентом Америки Дональдом Трампом. І знову, як у тій пісні — “не та розмова, не тії слова”. І знову подразнення в суспільстві, бо очільник держави чи то не знає, чи то забув, що кожне сказане ним слово може вистрелити чи проти нього, чи й проти держави. І він згоджується з Трампом, що і Мануель Макрон, і Ангела Меркель мало допомагають Україні. А враження в українців склалося таке, що канцлерка Німеччини більше дбала про Україну ніж про Німеччину. І ті санкції, які було запроваджено проти Росії, — її велика заслуга! А Євросоюз отак просто кинув Україні понад 15 мільярдів євро!!! І така щедрість до України була найбільшою. Чи знає про цю “малу” цифру і “незначну” допомогу пан Зе, чи може й ні? Та й розмова про посла Америки Мері Іванович більше нагадує плітку-вання, ніж розмову двох президентів.

І якщо непродумані тексти вчорашнього шоумена ще можна і зрозуміти і пояснити багато чим, то необдумані рішення, ті прискорені темпи їх прийняття таки ж непокоять суспільство. Чи не найтривожніше із них зняття мораторію на продаж землі, і це тривога із тривог. Бо землею народу будуть розпоряджатися ті, які її ніколи не любили, для яких вона всього лиш гешефт, на якому можна добряче заробити.

Я не раз писала про те, що крах України у 1918-му почався саме із землі. І ще раз акцентую на цьому увагу. Гетьман П. Скоропадський за кілька місяців провів усі реформи і взяв курс на Європу. Гальмувала земельна реформа, бо держава мала викупити для малоземельних селян землю у великих землевласників, а вони чинили спротив — не хотіли її продавати (пожаліли кілька десятин, а втратили все і гріли вічну мерзлоту по сибірах та колимах). Тож селяни пішли за популістами-більшовиками, які обіцяли землю, спочатку її дали, а потім відібрали. Бунт селянства проти колгоспів закінчився сталінським голодомором.

Земля для українця — це сакральна величина, і дуже спрощено чи й бездумно до її продажу не можна підходити. І правило “сім раз відмір, а раз відріж” має бути — сімдесят разів подумай. Бо в те, що іноземці не володіють українською землею, чи не володітимуть, важко повірити. Бо ж це Україна! Земля, на якій поселився диявол — облудник, брехун і мародер. Тільки у моєму рідному селі вже років отак із двадцять господарює якийсь француз, щоправда, хоч в селі кругом проклав асфальт. В те, що куплені начальники не продадуть її і оформлять на якогось Стецька, Марка, Солопія, а вона фактично буде належати якомусь Джону чи Макрону, повірити важко. За роки незалежності вилупився і зміцнів ошуканець і корисливець, який заради власного збагачення пустить з молотка не лише рідну землю, а й рідну матір продасть.

Якщо іноземцям сказали наші владці зась, то найстрашнішій і найлютішій силі — олігархам — цієї заборони немає. То чому б тим, що вже привласнили Україну, не привласнити ще й землю разом із селами! В лексиці України з’являться нові топонімічні назви: Олігархове, Коломоївщина (щось від Коломиї й Колими). Пінчуківщина, Медведчуківщина, Бойківщина — 2 (бо вже одна є) Ахметовщина, Слуганородівщина тощо.

Ну, і у всіх поселеннях, а, може, “квадратах”, де будуть гнути спини нові кріпаки, і мене, як націоналістку в далекому минулому, чомусь це не лякає — за що боролися... І навіть не засмучує те, що у виборця номер 73% буде “приватизована” земля метр на два і та, що під нігтями, коли кріпак буде працювати на плантації сої, соняшника, чи пшениці свого пана й повелителя. Він же цього хотів, коли йшов на виборчі дільниці. Він же цього хотів, обираючи того і тих, хто його ненавидить і дивиться на нього, як на бидло, що спочатку вклонилося йому і дозволило поставити на його чоло і зап’ястя свою “пектограму” — “чувака” на велосипеді, сміючись з нього із своїх кортежів. Він же цього хотів, обираючи ворожий дух, ватний інтелект і жорстокий оскал, щоб разом дружити проти Пороха і бандерівців. Він же цього хотів, знаючи, що ним будуть торгувати, продавати його землю, перетворюючи його в безправного кріпаки, дешеву силу. Він же цього хотів, щоб у його життєвому просторі узаконено було азартні ігри, коли його і його дітей будуть заманювати в нічні заклади і він буде виносити з дому останні копійки. Він же хотів, щоб над його мовою і церквою знову нависла необільшовицька навала і, як постріл снайперської гвинтівки, зазвучало “рішення прийняте”.

Час збирати каміння ще не настав, тому розкидають каміння, цілять у всіх підряд, особливо у патріотів, тих, хто багато попрацював заради України. До тих ненависть на генетичному рівні... Але ось один камінчик, нехай маленький, але вже вцілив. Такий маленький “прикольчик” бумерангом повернувся. Наприклад, чого Вселенський Патріарх Варфоломій легітимного прийняти прийняв, а щось там підписати з ним не захотів. І довго думати не доводиться. Абсолютно вірно! Віднині у “термос” можна вкинути весь гумор про хохлів, Україну-повію, фарисейську раптову “любов” до неї, залити п’янким 73 градусним напоєм всенародної довіри і споживати для підвищення тонусу всевладдя до самоотруєння.

Лик “звіра” над Україною вимальовується все чіткіше і зриміше. Судилище їй влаштовує “нєкій” Портнов, зв’язковий від влади Януковича. Автор “законів” від 16 січня. Він нині диригент у тому хорі суддів, які незмигно стежать за рухом його рук і палички, тягнуть ту партію, яку він їм велить.

Здатність великого загалу людей “опромінюватися” певними ідеями, які вибирають якусь кольорову символіку — не випадкове явище. Демонічні режими чомусь фарбуються у визначені кольори. Згадаймо, “біла”, “синя” і “золота” орди. Білогвардійці, “червоні”, вірніше, “красниє” — так іменували себе більшовики.

І ось знову над Україною завис зелений колір, і мільйони в нього повірили і продовжують вірити, а мільйони кричать до них і намагаються відігнати ману з їхніх очей, але поки що марно. Будь-яка одержимість — це все ж напад бісівства. В тридцяті—сорокові роки минулого століття відбулися два голодомори, репресії, а мільйони готові були померти і помирали за власть совєтов, молилися на Леніна, як на ікону.

І от знову щось подібне. Невеликий загал необільшовиків прийшов під гаслами “слуг народу” і ще більший загал радісно відгукнувся на цю спокусу й відверте фарисейство. Ось і ці “слуги”, серед яких є мільйонери, власники великого майна і дорогих авто, привели вже своїх слуг до ВР, яких вже нині класифікують, як людей того, чи того олігарха. “Слуги” закидають “панам” то одну, то другу приманку, щоб тонус прихильності не впав. Он омріяна недоторканність стала реальністю й імпічмент президента вималювався, як обрій. Мовби і є, але до нього ніколи не дійдеш. Натовп дозріває повільно на відміну від тих, кому не треба дозрівати. “Червоні” повільно відходили із свідомості мільйонів — покоління за поколінням. А потім — масова здача членських квитків комуністів і руйнування пам’ятників і символіки більшовизму-комунізму.

Цей сценарій буде і серед “зелених”, але в стилі “спринтерського забігу”, як у ВР. Молоді люди, які формувалися вже у незалежній Україні, не будуть довго ходити на налигачах і скубти ту траву, яку їм дозволяють нині скубти. Неодмінно настане спротив лінії партії і непатріотичних недержавницьких рішень, диктату і непрофесіоналізму та репресивних рішень. Це не за горами...

Меч війни піднято. “А хто з мечем прийде, той від меча і загине”. Це гласить Святе Письмо, а йому не можна не вірити. Вчинено розправу над українцями, їх відсторонено від того, на що вони мають право, а державу привласнюють купка зарозумілих молодиків, безсоромно влаштовують із великої європейської країни такий собі квартальний “мєждусобойчик” — “ми іх сдєлаєм снова”.

Жоден диктатор і диктаторський режим не мав три часові виміри. Жоден із диктаторів не мав глибокої старості і природної смерті. Згадаймо всіх червоних вождів. Жоден із них не заробив у Бога на спокійну старість і свій біологічний земний час.

Поки що ми спостерігаємо, як “слуги” ґвалтують Україну і вона лиш спостерігає, як далеко вони зайдуть і що їх зупинить. Спостерігає, як далеко просунеться ця фарисейська сила, що декларує патріотичні гасла і лексику філантропів-опікунів народу, а працюють снайперські рушниці по демократії, політичній еліті, патріотах-професіоналах, запускаються репресивні рішення, прибираються до рук усі інституції, проглядає лик імперського звіра, який хронічно хоче розчленувати Україну і ковтнути її. А ще повіяло з далини і давнини духом сірим і чорно-сірим, намаганням нагнати на народ страху, що ми можемо і шляхом “трійок” піти і “імєнєм народа — плі!”

Все це справді нагадує автоматні черги, швидкісну розправу з Україною, яка посміла виборсатися з лабет червоних бісів і у помсту їй послано інші кольори. Щоб все встигнути, поки “пан” плеще в долоні, радісно ошкіряється і вірить, що ці зарозумілі диктатори його слуги. Розбудити ошуканого українця може знову рідна земля, яка почне горіти чи то під його ногами, коли її у нього видурять, чи то під ногами злодіїв-ошуканців. Земля не просто сакральна величина — це частина плоті й душі українця і за неї він відбере у свого ворога і плоть, і душу і погубить свою...

А як би хотілося цього разу помилитися. І щоб ця “сага” про українські митарства, про нескінченне чистилище з відсіками пекла скінчилося і український рай не мав ніяких нав’язливих кольорів, а мав колір веселки — вільний і сонячний. Боготворимий. І всі фарисеї, злодії, ошуканці і яничари, що приходили з мечем на нашу землю, від свого меча і загинули. І українська Кліо переодяглася у святкові строї і написала бодай кілька мажорних рядків: “А на берегах Данапесу жив колись могутній народ — скіфи. І з їхньої потуги, з їхнього духу вродився неймовірний народ — українці. Вони живуть по обидва боки Дніпра, на Кубані, в Криму. І вони збудували могутню Державу, якою правують мужі, у яких розум — золото, а серця — срібло. І в тій Державі немає неправди, немає зла і не висіявся жоден злочин чолових. Там живеться усім щасливо і повно. Бо й земля “молоком і медом” повниться і всім тих щедрот вистачає. А я, українська Кліо, ті меди й молоко пила і славлю за них Творця. Амінь”.

“Він був прекрасною людиною з гарним почуттям гумору, щирим патріотом своєї країни, відданим їй до кінця”.

Загиблі Герої вересня 2019 р.

Для них, загиблих героїв – захисників Батьківщини, не було двох істин: війна була війною, а не конфліктом; фронт був фронтом, а не лінією зіткнення; обов’язок захищати рідну землю був честю і гідністю чоловіка і воїна, а не лукавством і запобігливістю крамаря. Ці стислі біографії воїнів української армії, які загинули на російсько-українській війні лише за вересень 2019-го, хай змусять замислитися кожного про ціну нашої свободи…

ГРИЦАЮК Олександр Володимирович, народився 07.11.1971 року у селі Сарни Монастирищенського району Черкаської області. З 2004 року мешкав у місті Христинівка.

1988 року закінчив 10 класів Сарнівської загальноосвітньої школи, після чого навчався у Черкаському клубі юних моряків, згодом отримав фах електромеханіка загального профілю, машиніста пересувної електростанції та тракториста-машиніста. На строкову Олександра Володимировича було призвано 1989 року, проходив службу у танкових військах. Працював у колгоспі “Перемога” у Сарнах. А згодом — електриком у локомотивному депо Христинівки.

Він був добрим другом та батьком, мав авторитет серед колег і друзів, любив свою родину, був добряком та душею компанії, розганяв погані настрій та думки інших лише однією своєю появою.

Восени 2017 року прийшов до військкомату добровольцем та 31.10.2017 був призваний за контрактом Христинівським РВК.

Сержант, старший механік-водій відділення управління командира батальйону взводу зв’язку 3-ї танкової роти танкового батальйону 24-ї окремої механізованої бригади.

25 серпня об 11.15 в районі міста Мар’їнка Донецької області він зазнав вкрай важких мінно-вибухових осколкових поранень, від яких помер 1 вересня в обласній клінічній лікарні ім. Мечникова.

Похований 3 вересня у Сарнах. У нього залишилися батьки, брат, три сестри, дружина та четверо дітей.

ПРОЦЕНКО Андрій Юрійович, народився 30.09.1994 року у селі Бохоники Вінницького району Вінницької області.

2010 року закінчив Бохоницьку середню загальноосвітню школу, після чого вступив до державного професійного технічного навчального закладу “Гніванський професійний ліцей”, здобув фах “машиніст-кранівник” 2013 року.

Андрій завжди мав гарний настрій, дарував усмішки оточуючим. Доброзичливий, щирий, уважний та справедливий, йому й на думку ніколи не спадало відмовити комусь у допомозі, оминути увагою чи залишитись байдужим. Він намагався всім допомогти, був надійним товаришем для друзів та люблячим сином для батьків.

Захоплювався полюванням і риболовлею, мріяв створити власну сім’ю та придбати автівку. А найважливішою подією за останні роки в його житті стало народження його племінниці, яку дуже любив, приділяючи їй увесь вільний час.

16.04.2014 року Андрій був призваний за контрактом Вінницьким ОРВК. Тричі був у зоні АТО/ООС, востаннє вирушив на передову 16.05.2019 року.

Солдат, навідник 748-ї окремої радіолокаційної роти 133-го радіотехнічного батальйону 138-ї радіотехнічної бригади Повітряних Сил ЗСУ. Був відряджений до 36-ї окремої бригади морської піхоти.

Загинув 2 вересня рано-вранці в районі селища Водяне Волноваського району Донецької області від смертельного кульового поранення, завданого снайпером найманців РФ. За півгодини помер на руках військових медиків.

Похований 5 вересня на кладовищі №2 у рідному селі. У нього залишилися батьки та сестра.

ШАХОВ Едуард Олександрович (позивний Шах), народився 12.12.1993 року в селі Долинське Чаплинського району Херсонської області.

Після закінчення школи Едуард вступив на історичний факультет Донецького національного університету, де його і застала війна. Через проукраїнську позицію Шах навіть потрапив у полон, але зміг вижити та вибратися до рідної Херсонщини. Напевно, саме тоді визначився — захищатиме Батьківщину від агресора та окупанта.

Влітку 2015 року Шах прийшов до лав батальйону “Азов”, служив на посаді командира відділення, а згодом здобув фах парамедика. За згадками побратимів, був безстрашною та відважною людиною, хоробро та відчайдушно воюючи за свою землю, був прикладом для інших.

Молодший сержант, парамедик, командир відділення 3-ї роти 2-го батальйону окремого загону спеціального призначення “Азов” Національної Гвардії України.

4 вересня, близько 18.35, у районі селища міського типу Зайцеве Донецької області дістав смертельне кульове поранення від снайпера найманців РФ та за годину помер у центральній лікарні Бахмута.

Похований 7 вересня у Долинському. У нього залишилися мати та сестра.

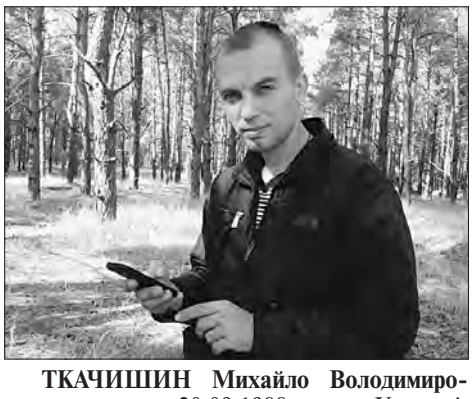

ТКАЧИШИН Михайло Володимирович, народився 20.09.1988 року у Херсоні. Мешкав у місті Новояворівськ Львівської області.

2017 року, після проходження строкової, Михайло підписав контракт та служив на посаді інструктора у 184-му навчальному центрі Національної академії сухопутних військ ім. Петра Сагайдачного Збройних Сил України. З квітня цього року служив у 53-й ОМБр та виконував бойові завдання на передовій.

Сержант, гранатометник 5-ї роти 2-го батальйону 53-ї окремої механізованої бригади.

Загинув 5 вересня о 20.30 під час виконання бойового завдання на Горлівському напрямку від кулі снайпера найманців РФ.

Похований 9 вересня у Херсоні. У нього залишилися батьки, дружина та син.

ОБУХОВСЬКИЙ Микола Миколайович, народився 10.10.1986 року у селі Велика Мечетня Кривоозерського району Миколаївської області. Мешкав у селі Луч Вітовського району.

Закінчив Великомечетнянську середню загальноосвітню школу, у 2008—2009 роках проходив у Полтаві строкову службу. У війську перебував з 2015 року, спочатку на Ширлані, потім у зоні АТО. Брав участь у міжнародних військових навчаннях Sea Breeze в Одеській та Миколаївській областях з 31.08 до 12.09.2015 року.

Він був прекрасною людиною з гарним почуттям гумору, щирим патріотом своєї країни, відданим їй до кінця, чудовим фахівцем з рукопашного бою та стрільби, захоплювався парашутним спортом, ретельно шанував традиції морської піхоти та ВМС.

Прапорщик, технік відділення повітряно-десантної служби 1-го окремого батальйону морської піхоти.

Загинув 11 вересня, близько 23.00, в районі села Павлопіль Волноваського району Донецької області від смертельного кульового поранення, завданого снайпером найманців РФ.

Похований 14 вересня у селі Луч. У нього залишилися мати, сестра, дружина та донька.

ЛІНЧЕВСЬКИЙ Олександр Валерійович, народився 16.04.1998 року у селі Матусів Шполянського району Черкаської області.

2013 року він закінчив 9 класів Матусівської школи №2, після чого вступив до державного навчального закладу “Звенигородський центр підготовки та перепідготовки робітничих кадрів” у селі Козацьке, після навчання був призваний на строкову. Повернувшись додому, деякий час працював у Києві на будівництвах, а 24.04.2018 підписав із ВМС контракт.

Його класна керівниця Катерина Олександрівна у розмові з автором з теплим сумом згадувала Олександра, як товариську та веселу людину, відверту та чесну, роботящу та безвідмовну; дитину, яку вона запам’ятала саме через її позитивність та відсутність паростків поганих звичок. Нещодавно вона поливала квіти у класі, де навчався Сашко, а на партах стояли перевернуті стільці, і на одному з них його почерком маркером було написано “Лінчевський” — її немов вдарило струмом і вона довго плакала у порожній класній кімнаті за тією дитиною, з якої виріс такий чоловік, якому назавжди залишиться 21 рік.

Матрос, стрілець-помічник гранатометника десантно-штурмової роти 1-го окремого батальйону морської піхоти.

Загинув 11 вересня близько 23.00 в районі села Павлопіль Волноваського району Донецької області від смертельного кульового поранення, завданого снайпером найманців РФ.

Похований 14 вересня у рідному селі. У нього залишилися батьки, брат та чотири сестри (Олександр Валерійович був найменшим у цій багатодітній родині).

ШАТУРСЬКИЙ Валерій Георгійович (позивний Череп), народився 20.01.1974 року у селі Лісогірка Городоцького району Хмельницької області. Коли хлопцю було п’ять років, він разом із матір’ю переїхав до села Чорнобаївка Білозерського району Херсонської області, де закінчив середню школу та отримав фах водія по програмі підготовки водіїв транспортних засобів, після чого знову повернувся до Лісогірки. З 2015 року мешкав у Маріуполі.

Людина-легенда, людина-воїн, людина, яка була дійсно справжньою. Валерій Георгійович з 2014 року перебував у лавах війська, спочатку у складі ЗСУ проходив службу у Хмельницькому, а з 26.11.2015 — у батальйоні “Донбас”. Обіймав посаду кулеметника 6-го відділення 2-го взводу 1-ї роти спеціального призначення батальйону спеціального призначення “Донбас” (резервний батальйон) 18-го полку оперативного призначення Національної Гвардії України, а з 16.09.2016 був переміщений до 15-го окремого Слов’янського полку НГУ.

За ці роки встиг повоювати по всій лінії фронту: від Азовського узбережжя до Луганщини, брав участь у багатьох операціях поблизу Слов’янська, Широкиного, Водяного, Павлополя, Новотроїцького, Верхньоторецького, Мар’їнки, Крутої Балки, Щастя, Майорська. Якщо охопити географію цих населених пунктів, то можна зрозуміти, що майже не було місця на ділянках цієї війни, де б він не побував.

На першому місці у нього завжди була сім’я. Величі його любові до близьких можна лише позаздрити: його дружині через певні вади зі здоров’ям складно пересуватися, проте це аж ніяк не відлякувало Валеру, навпаки, він огорнув її такою великою турботою та дбайливістю, на яку здатен далеко не кожний з нас. Він завжди був поруч, у скрутний час допомагав та доглядав; коли дружина зламала ногу та перебувала у лікарні, Валерій увесь вільний час був у відділенні, його несамовиту та шалену турботу помітили навіть лікарі, які пропонували йому залишатися працювати у лікарні на постійній основі.

Палко любив своїх дітей, донечка кликала його батьком, хоча біологічним батьком він не був, але це жодним чином не заважало йому піклуватися про неї. З дружиною Валера познайомився вже під час війни, тож вільного часу у нього було обмаль, але кожну хвилину, яку мав у своєму розпорядженні, намагався бути поруч з сім’єю, телефонував їм увесь час — іноді, вишукуючи місце, де був сигнал мережі, залазив на дахи чи навіть дерева. Почути голос рідних та коханих людей — це було те, заради чого він жив.

Вирізнявся гостро заточеною чесністю. Не можна було чекати від Черепа брехні, це йшло врозріз з його життєвими переконаннями, це було чужим для нього. Вірний друг, товариш та брат, варто було лише покликати його на допомогу — і він обов’язково з’являвся поруч, і не надто важливо було, день то чи ніч. Дуже великого серця людина, людина слова, яка завжди виконувала обіцяне та ніколи не ховалася за спинами інших. Він говорив,

що там, на нулі, його досвід завжди стане у пригоді, когось навчить, когось врятує.

Валерій Георгійович прагнув завжди вчитися на досвіді інших, підказках, помилках тощо. Завжди мав на меті йти уперед, шліфуючи свої вміння та професійні здібності, його талант імпровізації допомагав йому у цій справі. Разом із тим він ніколи не відмовляв нікому в увазі, був готовий вислухати, порозмовляти, порадити. Чесно визнавав, коли був неправий, мав рідкісний дар не приховувати свої помилки, а робити з них правильні висновки.

Минулої зими він пройшов курс навчань на сержантські звання у Золочеві по програмі канадських фахівців. Та й по життю він умів робити все: чи то розібрати та зібрати автівку, чи то полагодити комп’ютер, у Валери не було вузької спрямованості у знаннях, спектр його здібностей охоплював майже все, що існує у природі.

Молодший сержант, командир 1-го відділення взводу снайперів батальйону спеціального призначення “Донбас” 15-го окремого Слов’янського полку Східного оперативно-територіального об’єднання Національної гвардії України.

Він загинув 12 вересня, вдень, у Донецькій області внаслідок обстрілу наших позицій.

Похований 17 вересня на Алеї Героїв Старокримського кладовища Маріуполя. У нього залишилися дружина, син та донька.

ЦИМБАЛІСТИЙ Михайло Васильович, народився 29.07.1985 року у селі Увисла Гусятинського району Тернопільської області. Мешкав у Тернополі.

Закінчив школу №29 у Тернополі, а 2010 року — Національну Академію сухопутних військ імені Петра Сагайдачного. Від початку війни перебував у лавах наших захисників, брав участь у багатьох важливих військових операціях.

З його загибеллю Україна втратила частку себе. Адже Михайло Васильович був невід’ємною складовою тих її хоробрих та великих синів, які тримають мир у наших домівках на своїх плечах. Професіонал в усьому, палкий та щирий патріот, чоловік, який завжди відділяв головне від другорядного, знаючи, на яку небезпеку наражається, але все одно йшов туди, де була потрібна його присутність, не озираючись. Без остраху, без вагань, без сумнів.

Автор не має права заглиблюватися в деталі. Але всім нам варто знати, що такі люди, як Михайло, стояли, стоять та завжди стоятимуть на першій лінії оборони. Поки будуть такі, як вони, — ми можемо спати спокійно.

Загинув він 13 вересня пізно увечері, у зоні проведення Операції Об’єднаних Сил під час виконання бойового завдання.

Похований 16 вересня у Тернополі. У нього залишилися батьки, брат, сестра та дружина.

Михайло Цимбалістий нагороджений найвищою відзнакою військової розвідки України — нагрудним знаком “Зірка Слави” (посмертно).

КОНДРАТЮК Максим Володимирович, народився 24.07.1993 року у місті Красилів Хмельницької області. Мешкав у Хмельницькому.

Старший сержант, військовослужбовець 8-го окремого полку спеціального призначення.

10 вересня у зоні проведення Операції Об’єднаних Сил зазнав численних вогнепальних осколкових поранень внаслідок підриву на протипіхотній міні. Був евакуйований до Харківського військового шпиталю, у якому 14 вересня близько 7.00 від отриманих ран помер.

Похований 17 вересня у Красилові. У нього залишилися батьки, дружина та донька.

РОЙ Владислав Олександрович, народився 30.08.1994 року у селі Різдвянка Новомиколаївського району Запорізької області.

Після 9 класів Різдвянської школи Влад вступив до Покровського вищого професійного училища №75 у селі Олександрівка Дніпропетровської області, в якому 2013 року отримав фах “тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва”. Працював на посаді механізатора у фермерському господарстві “Скорпіон”.

У грудні 2018 року Влада було призвано для проходження зборів по територіальній обороні та оперативному резерву, спочатку чоловіків з різних РВК доправили до Запоріжжя, а потім — до навчального центру “Десна”, на курси підвищення кваліфікації на посаді номера розрахунку ЗУ 23-2 з 30.01 до 03.03.2019 року. Під час зборів, у лютому цього року, Влад прийняв присягу на вірність українському народові.

У взводі він був одним із наймолодших, проте завжди виявляв розумну ініціативу, сумлінно та без затримки виконував усі поставлені перед ним бойові завдання. І, що дуже важливо, був самодостатнім, як боєць, його не треба було виправляти чи підштовхувати, він не потребував жодного корегування своїх дій чи то у складі групи, чи то у самостійних завданнях, усе робив майже бездоганно попри брак бойового досвіду. Після навчання у Десні Владислав Олександрович прийняв рішення служити в “Айдарі” та 15.04.2019 підписав із ЗСУ контракт.

Солдат, стрілець-помічник гранатометника 1-го відділення 1-го взводу 3-ї роти 24-го окремого штурмового батальйону “Айдар” 53-ї окремої механізованої бригади.

Загинув 17 вересня близько 3.00 в районі селища міського типу Південне Донецької області від смертельних осколкових поранень, що дістав під час мінометного обстрілу наших позицій.

Похований 19 вересня у Різдвянці. У нього залишилися мати та сестра.

СТОРОЖУК Андрій Юрійович, народився 26.02.1992 року у селі Педоси Хмільницького району Вінницької області. Коли хлопцю було три роки, його забрала до себе на виховання бабуся, і він мешкав у Полтаві. Десять років тому вони повернулися до рідного села.

09.03.2015 року його було призвано за мобілізацією, і він служив у лавах ЗСУ до 20.04.2016. Два роки по тому, 26.01.2018, Андрій підписав із ЗСУ контракт на півроку та проходив службу на посаді водія протитанкового артилерійського дивізіону 26-ї окремої артилерійської бригади, звідки звільнився у вересні того ж року, перейшовши за новим контрактом працювати водієм відділення забезпечення Хмільницького ОРВК. З липня 2019 року був відряджений до зони ООС.

Він завжди був дуже добрим та неконфліктним, ніколи не пасував перед труднощами, мав гарну звичку долати всі негаразди з усмішкою. Андрій Юрійович мав щире серце патріота, коли у військкомат надійшов наказ на відрядження до зони бойових дій, він одразу почав збиратися, готовий їхати будь-якої миті, адже мав за плечима бойовий досвід.

Старший солдат, старший механік-водій механізованого батальйону 28-ї окремої механізованої бригади.

Загинув 24 вересня в районі міста Мар’їнка Донецької області від смертельного кульового поранення, завданого снайпером найманців РФ.

Похований 27 вересня у рідному селі. У нього залишилися бабуся та син.

МАРКІВ Олександр Сергійович (позивний Чумак), народився 06.08.1981 року у місті Обухів Київської області.

Після навчання в Обухівській школі №5 Олександр 2003 року закінчив факультет правознавства Університету Державної фіскальної служби України у місті Ірпінь, де отримав спеціальність юриста. Там пройшов програму підготовки офіцерів запасу, де отримав звання молодшого лейтенанта запасу. Два роки по тому вступив до Міжрегіональної академії управління персоналом, отримавши фах магістра з обліку та аудиту. Також закінчив курси з підготовки фахівців митного оформлення товарів у Асоціації митних брокерів України.

Працював у впроваджувально-виробничому підприємстві “Біор”, в Українському науково-дослідному інституті механічної обробки деревини, у Державній податковій інспекції Обухівського району, у ПАТ “Київський картонно-паперовий комбінат” та у ЗАТ “Ерго” Обухова.

Брав участь у Революції Гідності 2013—14 років (під час тих подій мешкав у Жовтневому палаці). З березня 2014 до лютого 2015 року Олександр Сергійович служив у Збройних Силах України, прийшовши навесні 2014 року до військкомату добровольцем. Служив командиром взводу на БМП у 72-й окремій механізованій бригаді, де отримав звання лейтенанта, а потім — старшого лейтенанта. Кілька разів йому щастило залишитися живим після шалених обстрілів. Коли брав участь у рейді під Зеленопіллям, його підрозділ потрапив під обстріл “Градів”, у Олександра Сергійовича все згоріло, залишилися лише каска, камуфляж та автомат, але він тоді вижив. Потім, у районі Гранітного, у його БМП найманці РФ влучили з ПТУРа, машина згоріла вщент, але він вижив.

Після закінчення служби у 72-й ОМБр, був доправлений до Національної Академії Сухопутних Військ імені Петра Сагайдачного, де півроку провчився на курсах командира зенітно-ракетного взводу. У березні 2016 року пройшов відбір та розпочав свою службу у лавах Бригади швидкого реагування Національної Гвардії України, займаючи спочатку посаду командира взводу матеріально-технічного забезпечення, а згодом перевівся до зенітно-ракетного дивізіону. 2018 року, під час перебування бригади на ППД у Гостомелі ніс службу у штабі (займався організаційними справами), але весь час виказував бажання потрапити на нуль, рвався до бою.

Олександр був дуже світлою та веселою людиною, завжди всім допомагав, навіть маючи офіцерське звання, нічим не ставив себе вище за інших, за потреби чистив на кухні картоплю разом із кухарями підрозділу. Лейтенантом він був лише на папері, а у житті — товариським і надійним побратимом, який піклувався про своїх підлеглих.

Він жваво цікавився історією, літературою з цієї тематики, вивченням західнослов’янських мов, вітрильним спортом, туризмом та легкою атлетикою. Починаючи з 2009 року, брав участь у реконструкціях історичних подій (УНР, Січові стрільці, УПА, дивізія “Галичина”), був активним членом київського клубу історичної реконструкції “Повстанець”. Щиро та віддано любив Україну, достеменно знав, що таке — бути патріотом. Такі, як він, несуть на своїх плечах країну, і саме вони роблять історію. Такі люди, як Олександр Сергійович, є взірцями нескореного українського духу.

Старший лейтенант, командир зенітно-ракетного взводу зенітно-ракетної батареї зенітно-ракетного дивізіону 4-ї бригади оперативного призначення Національної Гвардії України.

27 вересня о 16.47 у зоні проведення Операції Об’єднаних Сил у Донецькій області під час мінометного обстрілу наших позицій він зазнав важкого осколкового поранення голови, від якого помер о 19.30 під час операції у лікарні Світлодарська.

Поховали Героя 30 вересня в Обухові. У нього залишилися батько, бабуся, сестра, дружина та син.

АДЖАВЕНКО Володимир Анатолійович (позивний Аджа), народився 20.05.1995 року в Маріуполі.

Свою війну Аджа розпочав у складі окремої зведеної штурмової роти “Карпатська Січ” 93-ї окремої механізованої бригади, а 30.06.2015 року був призваний до батальйону “Донбас”, служив солдатом на посаді стрільця-санітара 6-го відділення 2-го взводу 2-ї роти батальйону спеціального призначення (резервний батальйон) 18-го полку спеціального призначення Національної Гвардії України. Брав участь у боях у районах Широкиного та Мар’їнки, хлопець з очами, сповненими якимось запальним світлом жаги до бою, адже виріс у Маріуполі, місті, яке дуже постраждало під час першого року війни.

Володимир захоплювався боксом, брав участь у різноманітних змаганнях, мав нагороди. Він був цікавим та позитивним, добрим і веселим. Володимир завжди був готовий їхати на бойові завдання попри можливі ризики і небезпеки. 19.09.2016 року звільнився з батальйону, перебуваючи на посаді старшого стрільця-кулеметника 5-го відділення 3-го взводу 3-ї роти БСП “Донбас” (РБ) та повернувся додому, але вже за півроку знову пішов до війська, підписавши із ЗСУ контракт.

Старший сержант, військовослужбовець розвідувального підрозділу 56-ї окремої мотопіхотної бригади.

11 вересня близько 13.00 у районі селища Піски Ясинуватського району Донецької області Аджу поцілив снайпер найманців РФ. Поранення було надважким, куля увійшла під лівим оком та вийшла зі скроні, розтрощивши кістки та частину мозку. Спочатку його доправили до лікарні міста Селідове, а потім військовою авіацією перевезли до обласної клінічної лікарні імені Мечникова. Володимир понад два тижні боровся зі смертю, але 28 вересня о 23.30 він помер.

Поховають Володимира Анатолійовича у Маріуполі. У нього залишилися мати, бабуся, брат, сестра та дружина.

Ян ОСОКА,
“Цензор.НЕТ”

Америка — Україні і світові: читайте Павличка!

Закінчення. Початок на стор. 1

Дмитрові Васильовичу виповнилося вже 90 літ, та голос він має потужний, виразний і цілком упізнаваний — ні з чиїм не сплутаєш! Як і належить класику. На жаль, мало з тих самопрочитань поета мені вдалося принагідно записати для фонотеки. Хотілось би мати всі твори чи бодай чималу вибірку на авторському диску. Я вже й на Нацрадіо про такий запис домовився, дослідивши там у фондах усе, що можна було б долучити, та мій любий поет, який живе навпроти через дорогу (на Хрещатику), для такого діла ніяк туди не збереться. Коли сам читаю Павличка, неодмінно чую його знайомий голос. Тут нікуди не дінешся: без того самобутнього голосу поезії Павличка для мене просто не існує. Як пісні без музики.

А пісня мандрує і за океан, і то часто з голосом. Навіть повертається додому з новими голосами. “Два кольори” у неповторному виконанні Квітки Цісик беру в подорожі по меридіанах, хоча вдома залюбки слухаю і Дмитра Гнатюка, Анатолія Мокренка, естрадні записи та навіть захмелілого сусіда, чия душа оживає після “получки”. Мені цікаво й те, як декламують Павличка відомі артисти, і навіть те, як завчено читає той чи той вірш якийсь школяр на уроці, вечорі або лінійці. Як кажуть в Англії, на королеву дозволено дивитися будь-якій киці. Поезія — це намолений храм, де слова мають значення тому, що їх вимовили тисячі людей. Вона примхлива й багатовимірна. А тому не знає ні школи психологів творчості чи біографістів, ні рецептивної естетики, герменевтики чи візіонерства, ні “нової критики”, структуралізму, дискурсології абощо. Даруйте, Сент-Беве, Ґадамере, Яусе, Бахтіне і вся хрестоматійна тусівко, — ітиметься не про вас. Зелене дерево життя, де прекрасне живе й поза відбиттям у слові, — миліше за теорію, хай би вона і була без тієї сірості, з якої насміхався у “Фаусті” ґетевський Мефістофель.

Павличкові я таки вірю більше — як людині, з якою доля звела в час здобуття Свободи, і як поетові, попри загальну девальвацію українського слова. Не погоджуватися, дискутувати з ним — можна, не покладатися на його непересічну інтуїцію — гріх. У слушну мить це добре втямив Л. Кравчук. Твердість і гнучкість дивовижно здружилися у поетовій вдачі. Його вічно юний “дух, що тіло рве до бою”, здолавши чимало ілюзій, лиш зміцнів і витончився. Близький кожному українцеві часопростір його віршів стремить у безкінечність і вселяє надію — на краще в людях, на правду, на щастя. Тому він знаходить відгук і за межами нашої мови та українського світу.

Кілька років тому Майкл Найдан видав у Сполучених Штатах англомовну вибірку поезій Д. Павличка “Два кольори душі” (Two Colors of the Soul: The Selected Poetry of Dmytro Pavlychko. — Červená Barva Press, 2012. — 92 p.). Інтернет умить розніс звістку про новинку по світу, де півмільярда людей вважає англійську мову своєю рідною та ще півтора мільярда знає або вивчає її як нерідну. Сам факт появи першої англомовної книжки Павличка помітний. Принаймні в Україні, де на англомовний переклад покладають тепер значно більше сподівань, ніж на тлумачення іншими мовами. Мало того, він і давно очікуваний, бо поезія — посол народу, актуалізація і множення її в далеких краях розширюють їй сенс, а сукупний світовий резонанс додає неабиякої сили. Кожна нова мова для творів поета — це його нове народження, адже мова, за О. Потебнею, “засіб не так виражати вже готову істину, як відкривати досі невідому”.

Можна було б порадіти, якби ту книжку, хоч би й меншу, переклав поет рівня Генрі Лонгфелоу або Роберта Фроста. Бо поезія — це поклик до умів та сердець, а не статична замкненість буквеного узору. Та схоже, що американці не дуже охочі до перекладу, не вважають його мистецтвом чи й незвиклі до художньої емпатії. Або ж у них тепер просто немає поетів, здатних дотягтися до української поетичної класики. А може, ті поети зледачіли в розкошах і славі? Мабуть, і англійська мова, попри її 500 тисяч слів в Оксфордському словнику та 450 тисяч у звичному для Америки Вебстерському, занадто немічна в царині передачі українського духу, щоб змагатися тут з питомою українською. Це й утішає, бо гарантує сякий-такий суверенітет нашій культурній самобутності, отже, і гідності, яку, не знищивши русифікацією, узялися глобалізувати. Але втіха та замала, коли йдеться про поетичний космос Павличка. Тому ця перша книжка — подія.

Та ж її автор — сам перекладач! Йому природно кортить знати, що зробили з нього тлумачі, як відтінили його образи, що в них підкреслили, притлумили, зневажили. Зрештою, чи не перекрутили, чи не виставили на посміх перед світом. І він спитав про це в мене. Мовляв, ти жив в Англії, краще від мене знаєш їхню мову, вишколюєш в університеті перекладачів, оцінюєш їхні творчі спроби — тобі це знати належить.

На обкладинці мене насторожив артикль у фразі *translated from* ***the*** *Ukrainian,* що без іменника *language* зазвичай зайвий. Такий академічний еліпс — у сусідстві з маркером Нового Світу словом ***colors*** (у британській орфографії — ***colours***) — ураз посіяв підозру, чи не ставляться в Америці до української класики так, як до фольклору аборигенів-індіанців. Я не став ділитися тим з поетом — розгорнув книжку і спробував проспівати улюблену в нашому народі пісню. І ти спробуй, читачу, якщо бодай трохи вчив інглиш:

In spring when I was young and thought
To travel on paths unknown
My mother embroidered a shirt for me
With red and black threads.

Ну як? Вдалося? Не знаю, який треба мати вокал, щоб витягти такий переказ слів! Строфіка тут зайва — немає ні рим, ні ритму в складах довільної кількості. Переклад астматичний. Це не пісня й навіть не вірш у його класичному розумінні. Чи це поезія? Сумніваюся. Може, і так, але не тутешніх стандартів. Та якщо це не пісня і не вірш, то хіба це переклад?

Ти й сам, читачу, зможеш так перекласти Павличка, коли вже опанував дух мови Шекспіра з оголошень у київському метро, тисяч вивісок і *лейбелів*. Чи й узяти якийсь вірш Едгара По, Томаса Еліота, Роберта Ловела, Сільвії Плат та й перефразувати його по-наському на манір: “Як я малий був і шукав нових стежок, мати весною взяла черевоні та чорні нитки і вишила мені сорочку”. Або так: “Коли я був малий хлопчак, охочий звідати нові дороги, мені матуся рідна навесні... сорочку вишила червоно-чорним узором”. Або так: “Як я ще тільки підростав і мріяв про шляхи незнані, мені сорочку ненька навесні розшила... червоно-чорним гарним візерунком”. Дерзай!

Я погортав сторінки. Ні, це не космічний Волт Вітмен, хоча в його бік тягли, і то за вуха, ніби хотіли сховати навік або для “мишиної гризучої критики” у потаємній шухляді відлюдної Емілі Дікінсон. Це була книжка передусім верлібрів, чесний філологічний звіт про сюжети, думки та образи поета-віртуоза. Кого хотіли схвилювати, вразити, захопити цим лексичним звітом? Куди він кличе і на що подвигає? Я знайшов свій улюблений сонет “Коли помер кривавий Торквемада”. Хто бодай раз чув його авторське озвучення, злободенне для обставин, той зрозуміє: це — візитка генія. У перекладі — ні розміру, ні рим, безкрила фабула з мораллю прозової байки. Вразив грубий підтекст епітета: “*When* ***bloody*** *Torquemada died*”. Двозначне ***bloody*** (кривавий, клятий) подумки виправив на однозначне ***bloody-minded*** (кровожерний, жорстокий) — рядок ураз виструнчився до розміру оригіналу. Втім... рубана мова коротких слів — лаконічніша за нашу, тож І. Франко, на відміну від Д. Павличка, мусив видовжувати рядок у Шекспіровому сонеті. Для нас поети — народні співці, кобзарі, світочі і пророки, у них поезія — здебільш предмет смакування у вузькому колі обраних шанувальників.

Закрався сумнів: може, я хиблю в критеріях? З одного боку, навіть переказ прозою залишає щось від поезії. А з іншого, увесь шарм отого “ледь-ледь” втрачено, недарма ж Р. Фрост колись кинув: “Поезія — це те, що втрачається в перекладі”. Так чи так, годі зупинити людський талант — хто пробує, той і знає, на що здатен. М. Найдан же вдумливо дерзав над музикою П. Тичини, щось таки з неї зумів передати, а по тому закликав читати українського Орфея в оригіналі й робити вдаліші версії перекладу. Тичину і видали в паралельних текстах — чи має англофон сам шукати Павличкові першотвори? Певне ж, вони були б дуже до речі. Принаймні хтось би узявся вивчати по них українську мову. Чи вдосконалювати за перекладами свою англійську. Як супровідний підрядник, як заготовка для поетів, більшість тлумачень у книжці проникліва і майже бездоганна.

Мені було невтямки, чому мудрий поет-віртуоз, ще й неабиякий критик, старший від мене на ціле покоління, довіряє моєму смаку. Він бо вже напевне звірив усі тексти — хто б утримався від такої спокуси? — і подивувався з того, який має вигляд. А може, і жахнувся — як перепаскудили! Та він, природжений дипломат, уміє мовчати, він, філософ, похвалить і танець каліки, якому Бог дарував натхнення. Йому ближче діяльне конфуціанство: “Аніж нарікати на темряву, краще запалити свічку”. Ні, він не метатиме громи, як це зробила Ліна Костенко на форумі україністів у Чернівцях, коли їй показали Найданові досліди над її поезією. Її самозахист категоричний: “Не перекладайте мене зовсім, доки не знайдете рівного мені поета”.

Поетесу можна зрозуміти. Вона відмовилася ганьбитися в перекладах перед Нобелівським комітетом. Там багато мов не знають, щоб оцінювати всім оригінали. Я перекладав подання професора М. Наєнка на ту премію поетесі. Мені гірко, що багата геніями Україна не спромоглася на жодного лавреата. Це оцінка здатності нації мобілізуватися — увінчувати у Стокгольмі українців може лише своя добре згуртована толока. Критерії Шведської академії, м’яко кажучи, специфічні. Ми не цінуємо геніїв за життя — вона байдужа до їхнього безсмертя. В. Стус уже ніколи не поповнить її почесний список. До відома: зі 113 нобелівських преміантів у літературі 29 писало англійською мовою (2 з них були двомовні), 15 — французькою, 13 — німецькою, 11 — іспанською, 7 — шведською, 6 — італійською, 6 — російською, 4 — польською, 3 — данською, 3 — норвезькою, 2 — грецькою, 2 — японською, 2 — китайською. На одного лавреата здобулися такі мови: фінська, окситанська, португальська, ісландська, сербо-хорватська, чеська, їдиш, бенгальська, арабська, угорська, турецька. Ось де попрацювали перекладачі!

Вимогливість і завзяття Павличка добре відомі. Пам’ятаю, як 1988 року І. Драч, П. Осадчук, Д. Білоус, В. Затуливітер, С. Йовенко, М. Рябчук і я їздили до Москви на огляд у СП СРСР перекладів української поезії, щоб відстояти творче обличчя наших найяскравіших поетів. Добре дісталося там І. Драчеві за... авторизацію перекручень своєї музи. Про Л. Костенко навіть не йшлося — через її вето на переклад. Д. Павличко ж знайшов свій заслін від нівеляції і халтури. У чималій “обоймі” він виявився єдиним поетом, який доскіпливо і напосідливо підправляв російські переклади Л. Смирнову.

Гірко розчаровувати улюбленого класика, а бути його речником може хіба що конгеніальний перекладач. Що я міг сказати, коли англійська мова навіть не слов’янська, а перекладали нею не для українців? Бо російською все наше досі перекладають і для нас, щоб ми свою забули, а дехто робить це й сам, забуваючи пояснення Шевченка до “Кобзаря”, чому він не пішов шляхом Гоголя. Чи не тому “Кобзар” нам досі подають без програмної передмови автора? Зрештою, Гоголь значно полегшив завдання перекладачам тим, що ввів у мову Пушкіна нові стильові ресурси, чого той не зробив у “Полтаві”. А що ми маємо в англомовній поезії, крім “Мазепи” Байрона, вихопленого уявою романтика з історичної праці Вольтера? Творчий цех кривиться, коли порушують припис: перекладати своїх художників слова нерідною мовою негоже для тих, кому вона рідна. Хай це і гарна вправа, але такі краще нікому не показувати. Та й узагалі, за Р. Бартом, переклад на закордон — це ознака тоталітарного суспільства. Отож і оцінити чужий переклад мають там — свої. Сам я радше довірився б критику американському, хоч би й діаспорянину, який в Америці народився або давно призвичаївся, як-от Марта Тарнавська, котра сама чимало перекладає. Та на таких цінних знайомих ні поет, ні я не розжилися.

У ту мить я дуже пошкодував, що поруч немає моєї вірної Віри Річ. Її чуттю англійської мови могла б позаздрити більшість освічених англійців. Поетка оксфордського гарту розібралася б у всіх нюансах і все розставила б на місця, адже витлумачила віршем чимало українських класиків. Щоправда, і вона перекладала радше для Англії, аніж для Америки чи й усього світу. Справа не у власне мові, а в оперті на поетичний код, де традиції, розділені океаном, розбіглися. А треба ж на ґрунті того коду зберегти код Павличків!

Два місяці я носився з тією книжкою, звіряв тексти, тицяв колегам, щоб перевірити своє враження. Я не поет (пишу лиш кумедні експромти для дитячого журналу про Вінні-Пуха), та спробував вжитися в роль перекладача поезії. Міркував так: куди в палітрі тягло Павличка, коли він вибирав собі для перекладу англомовних поетів? Може, саме в них є ключ для відтворення його стилю? Цей напрям думок виявився хибним. У “Світовому сонеті” Павличко і не прагнув розчинитися у розмаїтті поетик — він давав їм таке потрактування,

яке годі шукати в І. Франка, М. Рильського, М. Зерова, Г. Кочура, Д. Паламарчука чи будь-кого з наших сонетярів. Те саме, до речі, в антології болгарської поезії Д. Білоуса та французької — М. Терещенка. У них теж всі поети трохи схожі на перекладача. І то забезпечує вибірці ту цілісність, якої б не було, коли б кожний класик мав єдиного повпреда. Двох схожих поетів, які б цілком переклали один одного, історія не зафіксувала. Показав книжку професорці Р. Зорівчак, яка очолює у Львові кафедру імені Г. Кочура. Вона почитала й мовила: “Мені сумно. Невже в діаспорі немає для Павличка перекладача?”

Зрештою, як перекладати поета — може показати лише перекладач, а не критик, якому доволі розмаїття зробленого. В укладеній З. Гончаруком англомовній “Антології української радянської поезії” (Дніпро,1982) є 10 перекладів з Павличка, з числа яких перейшли до Найданової збірки два білі сонети — “Освенцим” (пер. Гледіс Еванз) і “Море” (пер. Волтер Мей). Це таки взірцеві спроби, де рими, від яких автор відмовився, “не заважали” передати думку й образи. Та й правка М. Найдана, наскільки можу судити, не зашкодила. Більше нічого не взяв він з того давнього видання, повтореного 1986 року у скороченій версії під егідою ЮНЕСКО, куди дібрали 6 творів Павличка. До речі, її видали з поетовою передмовою.

Показово, що М. Найдан відмовився від “Арарату” у викладі Г. Еванз, натомість запропонував свій неримований переказ — з абревіатурою ***Mt*** замість *Mount,* отже, не для голосу. Що у віршах є розмір (в “Арараті” — анапест), якому треба шукати функційно відповідний, — тим школа “оголювачів образу” не переймається. Загалом вона так і не дійшла до розв’язання того рівня творчих проблем, на які вказав у відгуку на згадану антологію в журналі “Теорія і практика перекладу” 1988 року професор Ю. Жлуктенко: “Серед перекладачів поезії... поширена думка, що український і російський рядок в англійському перекладі має обов’язково подовжуватися, а хорей або ямб змінюватися на якусь із трискладових стоп. ...Це переконання ґрунтується не на справжньому співвідношенні двох різномовних поетик, а на існуючій практиці перекладу, а вона, ніде правди діти, далеко не завжди обирає той шлях, який найважчий”.

До “Двох кольорів душі” увійшов 71 твір у викладі 8 перекладачів. Окрім названих, 44 спроби належать Альоні Сидоренко, 8 — Майклу Найдану, по 5 — Світлані Беднаж, Марії Скрипник і Марті Трофименко, 2 — Дзвіні Орловській. Двоє перших, чиїх перекладів понад дві третини, і визначили характер видання, — очевидно, у творчому тандемі, де тон вимог задавав М. Найдан. Про нього у книжці є довідка (україніст, славіст, професор з Пенсильванії, видав 20 книжок перекладів тощо) — про киянку А. Сидоренко, як і про решту тлумачів, — ані слова. Хто вони, яку мету собі ставили в перекладі, чи мають свої вірші, за якими мірками спроби відбиралися — читач може лише здогадуватися.

З передмови упорядника Павличко постає чутливим традиціоналістом, відданим римі, метру, усталеній строфіці, а надто сонетам. Чому ж подано лише білі? Життєпис поета виглядає довільним і куцим на тлі довідок в інтернеті. Навчання під німцями в Коломийській гімназії (1942-1944) віднесено до “радянських часів”. Журнал “Жовтень” названо “Октябрьом” (*Oktiabr*). Обрання до парламенту України датовано 2005 роком. Але ж це був третій прихід туди поета! Він уже в 1990-му році очолив Комісію ВР у закордонних справах, де працював ще і в міжпосольський період в 1998-1999 роках — після Словаччини перед Польщею. Був у 1989-1991 роках і депутатом ВР СРСР — щоб здобути волю Україні. Вклонімося ж Герою України! Хто бачив у тих подіях притчу про те, як комар переміг слона (заліз у хобот і покусав), того не дивує, чому тепер наш незалежний слон такий божевільний.

Збірку ніяк не циклізовано, лише 4 твори на єврейську тему зійшлися докупи. Сім пояснень до реалій у виносках — це й увесь коментар. А тим часом коментар аж ніяк не завадив би у кінці до багатьох творів, бо не все, що добре знайоме нам тут, доступне сприйняттю деінде. Символіку кольорів М. Найдан тлумачить у передмові тільки так, як пояснює їх сама пісня. Та це ж і кольори прапора ОУН, а на вишивці треба бачити і третій — білий. Цю тріаду оспівано в народних піснях та думах, нею ретельно (див. чернетки) “малював” “Плач Ярославни” та “З передсвіта до вечора” Шевченко. Словом, ширшого контексту знань перекладам з Павличка для належного сприйняття не створено. Ні українського, ні американського, ні світового.

Взірцем чи й докором, принаймні доводом проти вибілювання вірша та верлібризації класичної строфіки здіймається у книжці над більшістю спроб перекладу “Сучасна колискова” у натхненному тлумаченні М. Трофименко. З цією перлиною лірики стає врівень вірш “Є жінки...” — дерзновенний ліричний дослід перекладачки М. Скрипник, теж канадської. Їй можна закинути хіба що слабкість двох рим, можливо, надто модерних (***snow — you***, ***wide — idolized***) на тлі сильних (***height — bright***, ***star — far***). Але скорочення числа рим з 8 до 4 для нефлективної мови, де є і ґрунт відповідної традиції, — цілком прийнятне. Оце й уся римована поезія у збірці. Щоправда, в інших версіях М. Скрипник трапляються рими спорадичні. Це можна було б зрозуміти, якби вони несли якусь стильову функцію. Скажімо, Шекспір у п’єсах або підкреслював ними важливу думку, або закінчував епізод. Але безсистемні, в контексті білого вірша та верлібрів, вони лиш нагадують про недопереклад.

Усім цим не претендую на вичерпність та остаточність оцінки — хотілося б почути й іншу. Америка сказала світові: читайте **нашого** Павличка. Нам же янкі каже: ви моголи, верлібристи голі. Не ображаймося — шукаймо талантів! Скарга — жанр рабський. Слава Україні!

Віталій РАДЧУК

Станіслав НЕЧАЇВ,
член Товариства “Просвіта”, м. Київ

Перші кроки відродженої «Просвіти»

Печерське районне об’єднання Товариства Української Мови імені Тараса Шевченка було створено 4 грудня 1989 року Установчою конференцією організацій ТУМу Печерського району м. Києва. Вона відбулася у приміщенні районної організації товариства “Знання”. Головував на зборах М. Жарких, секретарювала Л. Сологуб. Одноголосно було обрано координаційну раду Товариства Української Мови ім. Тараса Шевченка Печерського району м. Києва у складі: Станіслав Нечаїв, Лідія Сологуб, Сергій Іллюша. Головою Печерського ТУМу обрано Станіслава Нечаїва. Пізніше ухвалено Статут, який погоджено Головою Товариства Української Мови ім. Тараса Шевченка Дмитром Павличком.

На Установчій конференції ТУМу Печерського району м. Києва було двадцять делегатів. Зокрема Василь Матвійович Андрійчук, завсектору Головного науково-дослідного і інформаційно-обчислювального центру Держплану УРСР; Ірина Василівна Бачерикова, кандидат хімічних наук, науковий співробітник Інституту фізичної хімії АН УРСР; Катерина Орестівна Горощук, провідна інженерка УкрНДС Агропром; Анатолій Миколайович Колодний, доктор філософських наук, старший науковий співробітник Інституту філософії АН УРСР; Наталка Михайлівна Міщенко, інженер Інституту економіки АН УРСР; Віталій Семенович Морганюк (Моргунюк), кандидат технічних наук Інституту проблем міцності; Станіслав Владиславович Нечаїв, лікар; Юрій Іванович Прилипко, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Головного науково-дослідного і інформаційно-обчислювального центру Держплану УРСР; Раїса Василівна Сотникова, геолог Кіровського ПГО “Ноосфера”; Алла Трифонівна Чемерис, інженер заводу “Арсенал”; Дмитро Нілович Яблонський, росіянин, доктор архітектури, заввідділу КОАТП.

8 грудня 1989 року Печерське об’єднання осередків ТУМу було зареєстровано в Головній раді Товариства Української Мови ім. Тараса Шевченка за №П-01-412К, про що Голова об’єднання Станіслав Нечаїв отримав від Правління Товариства свідоцтво за підписом Голови Дмитра Павличка та Відповідального секретаря Юрія Огульчанського.

На той час об’єднання мало розгалужену мережу первинних осередків.

Осередок Товариства Української Мови імені Тараса Шевченка УкрНДС Агропрому нараховував 7 осіб, усі українці, з вищою освітою, членів КПРС не було. Головою (уповноваженою) осередку була Горощук Катерина Орестівна, заступниками — Кучеренко Василь Сергійович, Шульга Петро Васильович.

В осередку Товариства Української Мови імені Тараса Шевченка Інституту історії АН УРСР було 32 члени, українців — 29, росіян — 3, з вищою освітою — 30, з середньою освітою — 2, безпартійних — 23, членів КПРС — 9. Уповноваженим осередку був Олександр Майборода, заступником — Наталя Яковенко.

Серед 24 членів осередку Товариства Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР найактивнішими були Ірина Бачерикова, Валерій Зажигалов, Лідія Олексієнко, Валентин Шерстюк (голова), Євген Капінус; Василь Гранчак, Андрій Телятник (заступник), Валентина Барвінченко (секретар) та інші.

Територіальний осередок Печерського об’єднання Товариства Української Мови імені Тараса Шевченка “Майдан” серед 14 членів включав найактивніших: Станіслава Нечаїва (уповноважений), Костянтина Матвієнка, Вадима Мурачова, Вадима Кір’яна, Йосипа Решка.

У цей час почалася виборча кампанія з виборів до Верховної Ради тоді ще УРСР. 25 грудня 1989 року відбулась конференція Печерського районного об’єднання осередків ТУМ ім. Тараса Шевченка з висування кандидатів у народні депутати Української РСР і місцевих Рад. Із 72 делегованих представників первинних осередків на конференцію зареєструвалось 60 делегатів та представник Печерської окружної виборчої комісії Терещенко М. Б.

До Верховної Ради УРСР від Печерського районного об’єднання осередків ТУМ ім. Тараса Шевченка кандидатами у депутати тоді висунули Олеся Сергієнка, Івана Зайця, Валерія Івасюка, Івана Білика.

До Київської міської ради народних депутатів від Печерського ТУМу кандидатами у депутати висунули 19 кандидатів. А до Печерської райради — Ручку Ю. І. (94 округ), Яремчишина Б. М. (67 округ), Зубанича Ф. І. (99 округ), Бухтіярова В. К. (95 округ), Горащук К. О. (77 округ), Федоренко Т. О. (98 округ).

Правління Печерського районного об’єднання Товариства Української Мови ім.Тараса Шевченка 22 лютого 1990 року делегувало своїх представників на всі виборчі дільниці Печерського району м. Києва для спостереження за процесами голосування та підрахунком голосів при проведенні виборів народних депутатів Української РСР і депутатів Київської міської та Печерської районної Рад народних депутатів 4 березня 1990 року.

Але стара компартійна система була в силі. 2 липня 1990 року виконком Печерської райради у своєму листі з серпастомолоткастим комуністичним гербом під п’ятикутною зіркою та російською паралельною назвою цього органу категорично відмовив у наданні Печерському об’єднанню ТУМ ім. Т. Г. Шевченка приміщення, посилаючись на потребу в ньому комерційних кооперативів. Капіталізм уже тоді бурхливо проростав у жадібних комуністичних душах владних чиновників епохи застійного соціалізму.

Дмитро Павличко (другий справа) з членами ТУМу після мітингу

16 жовтня 1990 року Печерське об’єднання Товариства Української Мови отримало “Разрешение” №5539 від районної міліції на виготовлення власної печатки з тризубом (!) в умовах існування СССР, ще за рік до нашої Незалежності.

Печерське об’єднання Товариства Української Мови імені Тараса Шевченка у роки здобуття нашої Незалежності брало участь у мітингах протесту, виготовляло та поширювало українську національну символіку (зокрема С. Нечаїв своїм коштом замовив у Прибалтиці жовто-блакитні значки з тризубом для всіх депутатів демблоку Київради замість червоно-лазурових, які тоді усім видали), розповсюджувало незалежну прибалтійську та українську пресу, купуючи її на колишній площі Жовтневою революції (тепер Майдан Незалежності) за власні гроші та роздаючи безкоштовно населенню, видавало літературу українською мовою, зокрема Російсько-український медичний словник авторства Олега Мусія, Станіслава Нечая (Нечаїва), Олекси Соколюка та Сергія Гаврилюка, він виходив у Києві та Умані кількома виданнями протягом 1991 та 1992 років. Печерське об’єднання ТУМ ім. Тараса Шевченка брало активну участь у святкуванні 500-ліття українського козацтва, а також в інших заходах, які проводились Київським чи Центральним ТУМом.

Хочеться, щоб ця публікація стала своєрідним пам’ятником багатьом старшим учасникам нового українського відродження майже 30-літньої давнини, деяких з них уже й немає в живих, та послужити цеглинкою у підмурівок великої 150-літньої історії нашої “Просвіти” та нашого народу.

“З Дмитра Павличка почалося в Україні те, що пізніше дістало назву “дисидентство”.

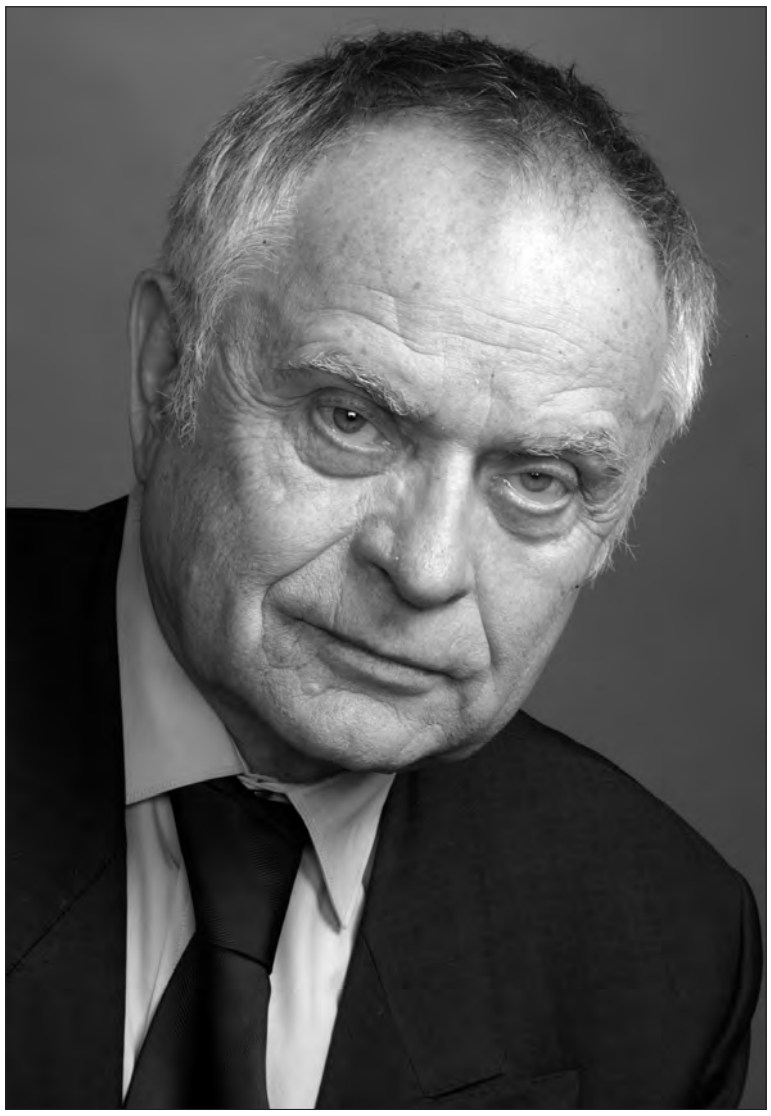

Дмитро Павличко, класик української та світової літератури

Дмитро Павличко – це той, хто записав на скрижалі історії перше речення історичного Акта проголошення незалежності України.

Це той, чия пісня “Два кольори” звучить на всіх континентах світу, від Києва до Парижа, Чикаго й Торонто і аж до неблизької Японії.

Це той, про кого Олесь Гончар написав у своєму Щоденнику:

“Дмитро Павличко — це мислитель, достойний продовжувач Івана Франка, каменяр нової доби!”

Дмитро ПИЛИПЧУК

Комуноімперіалістична влада небезпідставно й постійно тримала Павличка “в чорному тілі”. **Михайло Слабошпицький** пише:

“... вірнопіддана українська творча еліта, як, зрештою, й грузинська, вірменська, білоруська і вся інша, була приручена та обласкана Кремлем. На неї щедро сипалися і високі нагороди, і державні премії СССР. Маємо чимало таких лауреатів і в Україні. А Павличко, який літературним калібром значно більший за тутешніх лауреатів, такої премії не був удостоєний — з України в Москву сигналізували, що він — з націоналістичними збоченнями” (с. 826—827 цієї книги).

На ювілейному вечорі з нагоди 80-річчя поета **Роман Лубківський** нагадав про ходіння ювіляра по комуністичному терню:

“Можна було б наводити дещо з того, що в різні часи писалося про Вас. Різного, бо працювалося завзято донощиками та компартійними бонзами на компрометацію і знищення великого сина великого народу. У Вашій книзі “Українська національна ідея” знайдемо багато сторінок, які прояснюють ті складні, болісні моменти життя й творчості, котрі вимагають тільки Ваших тлумачень” (с. 63).

Той-таки Роман Лубківський (с. 343) цитує висловлювання **Василя Земляка** тих часів, коли Іван Грушецький як голова партійної комісії намагався силою компартійної машини знищити Дмитра Павличка як творчу особистість: “Новий прекрасний поет явився Україні, і його б шанувати нам, дарувати б йому дещо, а не переслідувати, до чого деякі наші українці такі сквапні. Але ти, Дмитре, стій, а ми будемо підпирати тебе [...]”.

У Дмитра Павличка є чимало віршів шекспірівської сили і драматизму, і ось сонет “Слова”: *“Я поховав немало слів. Убили / Їх лицеміри. Потім неживих / Поґвалтували графомани”.* Ховати тексти від суспільства і влади — це так природно було для доби тоталітаризму!

До свого 80-річчя поет уперше опублікував власні, раніше не друковані вірші (збірка “Спочатку”, 2009). Є там така поезія 1947 року — “За вагоном вагон...”: *“За вагоном вагон... / Без кінця ешелон, / Мов гадюка повзе, / А кого ж він везе? / Без дверей, без вікон? / Ні, не скот на заріз / Ешелон той повіз, / Не гармати стальні, / Не руду, ані ліс, / Не трофеї цінні! / Всередині там тьма — / Це повзуча тюрма / Із живими людьми! / Не лякайся дарма — / Із грудними дітьми! Матері там лежать, / Мов жива сіножать, / Як валки з-під коси, / Чорні сльози горять — / Боже, іже єси... / Їде, їде в Сибір / Український народ; / Ти спали свій папір, / Затули собі рот, / І молися до зір!”* “Владі, — коментує цей вірш **Р. Лубківський**, — досить було б лише двох рядків: *“Їде, їде в Сибір / Український народ...”,* — і поетова доля могла скластися так, як долі багатьох і багатьох його ровесників...” (с. 340).

Історико-літературні й просто історичні паралелі і/або винятки завжди супроводжують відповідно історико-літературну чи історичну думку. Втім, у павличкознавчих текстах ще замало компаративістики — порівняльних досліджень, проте вони вже з’являються. Цікавим прикладом такого дослідження є, скажімо, стаття **Людмили Сірик** (Польща) “Проблема ідентичності в поезії Ліни Костенко, Василя Стуса, Дмитра Павличка” (с. 262—271). Авторка, бездоганно використовуючи компаративістичний інструментарій, показує спільне та особливе у творчих шляхах кожного із цих поетів. Виділяючи особливе в кожному з них, авторка добре бачить, що: всіх трьох єднає “ідентифікація з українським народом та прагнення зберегти свою ідентичність” (с. 262); “Герой творів Стуса, Павличка, Костенко бореться за збереження культурного ядра свого народу: родини, мови, традиції” (с. 268); нарешті, “Читати Стуса, Костенко, Павличка — це значить включатися у справи вітчизни і пізнавати душу народу” (с. 271).

На думку Л. Сірик, ліричного героя Павличка мучить “валенродизм”. У читача може виникнути запитання: а звідки постає цей валенродизм, ця бігевіористична роздвоєність, на якому життьовому ґрунті вона проростає? Звідки та дивна циклічність — майже кожні 10—12 років система завдає болючих ударів Павличкові? Між однією історією болю і наступною Павличко встигає не лише відродитись, як Фенікс, а й творчо утвердитись на новому витку життєвої спіралі і новому витку майстерності. Як трибун він потребує авдиторії, а як борець із режимом — він за великим рахунком в’яже ціпки із владою не раз на 5 чи 10 років (від одного судового процесу до наступного), а — день крізь день, рік за роком. Він має за приклад свого учителя Максима Рильського (*“Залізний нелинь чорними руками / Давив у нетрях туч, немов гаддя, / Палючі блискавиці все життя, / Згораючи над юними дубками”*) і вчиться в нього *“Любити свій народ — і в тій любові / Ходити, наче кінь у хомуті, / Дарма що день у день гризе до крові, / Здуває горб на гордому хребті”*. Втім, нащадки кагебістів — ідеологічні інсинуатори, які добровільно записалися в моральні судді над Павличком, — задля його дискредитації зводять всю множину варіантів морального вибору (за Л. Сірик, *в’язниця, мовчання, компроміс*) до безальтернативної офіри чи гекатомби всіх без винятку борців за Україну. Хіба Москву не втішило б, якби одного чудового дня борців з її імперіалізмом у незаґратованому суспільстві українському раптом не стало, бо всі вони опинилися в тюрмі?! І тут я пропоную замислитись над **“Чорним квадратом” Павличка**.

На відміну від творчого казусу із “Чорним квадратом” Казимира Малевича, в якому лжемистецтвознавці шукають бозна-якої глибини художньої думки, я називаю “Чорним квадратом” Павличка абсолютно реальні історичні обставини, що зумовили так званий “компроміс із владою”. Сторонами “Чорного квадрата” Павличка, які презюмували його “винуватість” перед владою, а відтак і вимушену гру з нею в компроміс, стали:

1) восьмимісячне перебування у в’язниці (з 22 жовтня 1945 р. до червня 1946 р.);

2) знищення накладу збірки “Правда кличе!” (1958) на початку 1959 р.;

3) донос головного партійного інквізитора в Україні Івана Грушецького “Про збочення т. Павличка Д. В. в літературній творчості” від 30 грудня 1968 р., покладений на стіл Петра Шелеста;

4) кампанія звільнення Павличка з посади головного редактора журналу “Всесвіт” (1978—1979). (Я вже не кажу про політично мотивоване відрахування Павличка з аспірантури Львівського університету, а отже, й позбавлення його можливості стати науковцем).

Чи мали ті, хто приписував чи й далі приписує Дмитрові Павличку гріх колабораціонізму з владою, подібний до Павличкового, але *свій* “Чорний квадрат”?! Запитання більш ніж риторичне.

Академік **Іван Дзюба** в газеті “День” відзначав: “З Дмитра Павличка почалося в Україні те, що пізніше дістало назву “дисидентство”. Маю на увазі його поетичну збірку “Правда кличе!”, а в ній славетний вірш “Коли помер кривавий Торквемада...” — перша в Радянському Союзі публічна оцінка Сталіна як тирана і його доблесних соратників як *“кривавих пастирів людського стада”*. Знаменним було й закінчення вірша: *“[...] вмер тиран, але стоїть тюрма”*.

Тюрма стояла ще дуже довго, і, живучи в ній, Дмитро Павличко не раз мусив ладити з тюремниками, про що йому невтомно нагадують і ті, хто має на це моральне право, і ті, хто такого права не має, бо є активними носіями тюремного духу” (с. 102—103).

З огляду на те, що так званий Павличків компроміс і досі є темою активних інсинуацій апологетів червоного режиму, не можу не згадати кілька епізодів із життя В. Стуса і Д. Павличка. На сторінках упорядкованої В. Овсієнком “книги спогадів та роздумів” “Василь Стус: Поет і Громадянин” (К.: Кліо, 2013. — 684 с.) колишній випускник Львівського університету Василь Шиманський розповів, як він познайомив Стуса з книжкою Павличка “Правда кличе!” “Василь за один вечір прочитав її всю”, — пише Шиманський. Він же згадує, як цю збірку вилучили в студентів, що мешкали в гуртожитку: “Сказали, що жоден студент не має права її читати, бо буде виключений з університету. Мене в той час не було в гуртожитку, то в мене вона збереглася”. В листі до А. Малишка від 12.12.1962 Стус двічі цитує цю Павличкову збірку, наголошуючи на своєму сприйнятті проскрибованої режимом книжки: “І знову — Павличко: *“Не бійсь нічого, доки я з тобою, / Іди і правду людям говори! / Не жди ніколи слушної пори / Твоє мовчання може стать ганьбою!”* Це — до пояснення мого листа. Хотів би мати ці рядки своїм credo”. А я був свідком того, як 2004 р. при виданні своєї книжки “Сонети. Світовий сонет” Д. Павличко в передмові до того видання згадав і процитував Стусового листа до Малишка, бо Павличко завжди надзвичайно високо цінував і цінує свій духовний контакт зі Стусом, у чому читач “Слова Просвіти” переконається, читаючи його спогади “Василь Стус” у 22 і 23 числах тижневика за 2018 р. Чого тільки вартий хоч би той факт, що, даючи ім’я своєму синові, Стус назвав його на честь автора забороненої книжки!

Відомий павличкознавець — іноземний член НАН України **Леонід Рудницький** — згадує (с. 929) про відважні виступи Павличка в тоталітарні часи і наводить приклад поетового виступу в Гельсінкі 1962 р.: “У присутності радянських ідеологів, партійних діячів і поетів [...], Павличко, на відміну від інших учасників конґресу [...], виголошував палкі промови про національний зміст української літератури і необхідність зробити її відомою у цілому світі. При цьому він підкреслював, що українська література є самостійною частиною світової літератури”.

Майже до того самого, але дещо пізнішого періоду, належить нотатка патріарха української діаспори в Америці, а згодом — іноземного члена НАН України **Григорія Костюка**, який у своїх спогадах “Дмитро Павличко та Іван Драч” пише: “Це ті перші, що потрясли українську еміграційну громаду Нью-Йорка та його околиць” (с. 875). І потрясли українських емігрантів не лише інтелект і таланти, а й одвертість та ораторська прямота гостей з України.

В одному із сонетів того ж періоду (“Прапор”) Дмитро Павличко сам розкриває моральну й психологічну мотивацію своєї громадянської відваги: “*Серця правдиві притягають грім. / Тому не треба скаржитись ніколи, / Що хтось упав, розколотий навпіл. / Або посивів чи осліп ще юним. / Як ти боїшся — виріж, викинь геть / Своє безрадне й небезпечне серце, / А замість нього в груди впхай собі / Ганчірку, що до блискавок байдужа*”.

А тим часом **Леонід Рудницький** (с. 929) вказує на таку важливу деталь до портрета поета: “...До усіх ролей, які Павличко виконував і виконує у житті, варто додати ще одну дуже важливу — роль оратора. Ораторські здібності Павличка дійсно надзвичайні. Коли слухаєш його промови, складається враження, що якраз у них він вкладає свою безкінечну, ніколи не вгасаючу енергію. Як оратор, він неперевершений серед усіх сучасних поетів. Цей талант, високо оцінений ук-

раїнським суспільством, відіграє для Павличка, поета і мислителя, велику роль”.

Коли говорити про Павличка якнайзагальніше, то його можна було б назвати одним з *політичних і поетичних архітекторів Українського Світу*. Справді, його двотомник “Українська національна ідея” (2012) — це достоту політична й культурологічна архітектура України, з чітким розумінням історії та перспектив її розвитку.

Дуже логічно, що Павличко упорядкував велику хрестоматію політологічних статей Івана Франка, давши їй назву “Будівничий української державності” (2006). Він же подав ідею і разом з колегами — письменниками, істориками й філологами — здійснив десятитомне видання “Україна: Антологія пам’яток державотворення X—XX ст.” (видавництво “Основи”, 2008—2009), долучивши до традиційно трактованого комплексу пам’яток державотворення і літературні твори відповідних епох.

Павличко бачить і реагує на моральні вади свого народу, на рабський менталітет, на цинічний колабораціонізм, хворобливе вождівство, на п’яту колону та її підступні проєкти реінтеграції України в єдиний імперський простір, на ницість *хахлів, малоросів, перевертнів* та всіляких інших *манкуртів*.

У класику української та світової літератури Дмитро Павличко прийшов як поет надзвичайного ідейного, змістового, жанрового та версифікаційного багатства. Доктор філології з Чернівецького університету **Богдан Мельничук** (с. 424—425): “Мабуть, не помилюся, коли скажу, що немає нині в нас поета з таким жанрово-строфічним розмаїттям творчості, як у Д. Павличка. В нього знайдеш і дистих, і терцину та терцет, і звичайний катрен та рубаї, і п’ятивірш, і секстину, й октаву, і дванадцятивірш (“три строфи”), і, звісно, сонет — класичний та білий, і астрофічний та білий вірш, і верлібр... А ще — коломийку, казку, колискову, веснянку, пісню (в ширшому розумінні), послання, оду, псалом, баладу, притчу, поему, драматичний етюд і ще багато чого іншого”. Особливе місце в доробку Дмитра Павличка посідають поеми, сонети, пісні, рубаї (і названим жанрам у цьому томі відведено окремі розділи), а проте карта його творчості була б неповною без міфопоетичної та кінематографічної прози, без його перекладів, літературознавства, публіцистики, нарешті, без його спогадів (і вони також розглядаються в спеціальних розділах цього збірника).

Звісно, будь-яка книжка про Павличка не може обійти тему його ролі в розбудові журналу “Всесвіт” як видання європейського рівня (про це пише **Павло Щириця**), як і його політичної біографії (див. статтю **Віталія Дончика**).

В. Дончик слушно зазначав: після теми Незалежності України для Павличка найбільше важив захист української мови, і, щоб у тому переконатись, варто відкрити хоч би збірку “Мова” (2012), яку поет видав як постріл у відповідь на закон Ківалова-Колесніченка. Мовна проблематика в нашому збірнику також представлена спеціально. Буквально одне речення з тексту Григорія Штоня — про мову самого поета (с. 750): “Павличкова поетична мова — то повна огненних розбризків лава”; критик називає поета *лавовержцем*.

Прикро, але не дивно, що ледачкувата українська бібліографія, наука й журналістика завжди безнадійно відставали од його творчої думки і творчої біографії, мимоволі задовольняючись фрагментарністю власного бачення цього “несамовитого чоловіка”.

Навіть якщо не рахувати сотень колективних збірників поезії, а обмежитись виданнями, де Павличко є автором чи співавтором книжки, то сьогодні Дмитро Васильович — автор понад півтори сотні книг. Він створив приблизно три тисячі поетичних творів і кілька тисяч віршованих перекладів. Перекладав поезію більш як чотирьохсот поетів із п’ятдесяти семи літератур світу. Оригінальний і перекладний сонетарій Павличка — це загалом понад тисяча сонетів; це весь україномовний сонетарій Шекспіра, це плеяда прекрасних імен — від Данте, Мікеланджело, Петрарки, Лопе де Веги, Сервантеса, Ронсара, Дю Белле, Бодлера, Маларме і до сьогодні.

Перекладознавець **Роман Лубківський** зазначає (с. 646): “Шеститомний корпус Павличкових перекладів — феноменальне явище в нашій культурі. Це — своєрідна “антологія антологій” і разом з тим — зоряна карта світової поезії. Тут зустрінеш імена китайця Цюй Юаня, італійця Данте Аліг’єрі, вірменина Наапета Кучака, француза Шарля Бодлера, грузина Іллі Чавчавадзе, румуна Міхая Емінеску, узбека Фурката, латиша Яна Райніса, угорця Ендре Аді. Їхні твори перекладено за підрядниками за допомогою вивчення наявних перекладів цих творів мовами, що ними наш перекладач володіє. Не дивно, що Павличкові переклади Ендре Аді відзначені спеціальною угорською медаллю як найкращі, хоч їх порівнювали з перекладами, виконаними не за підрядником, а з оригіналу”.

Приємно, що світовий калібр таланту Дмитра Павличка дедалі частіше усвідомлюють не лише українці, а й представники інших народів.

Осягаючи апогеї Павличкової творчості і його поетичний всесвіт, мимоволі пригадуєш його восьмивірш, де автор, либонь, на підсвідомому рівні так означує масштаб **власної творчої особистості**: *“Я думаю про світ. Ловлю сигнали / Якогось мозку дальнього. Мовчіть, / Біля Землі ви трошки політали, / А я лечу за грань тисячоліть. / Ваш океан — блакитна калабаня, / Туди-сюди перелетів — і вже. / А я спізнав Гомера й Цюй Юаня, / Мій простір — час. Мене він береже”*.

Я виявив, що у книгозбірнях двох американських університетів (Каліфорнійського Берклі та Прінстона) зберігається ізраїльське видання мовою іврит книжки перекладів Бен-Ціона Томера **Mal’akh ’enayim** (1999; до цієї збірки увійшли вірші Бориса Пастернака, Дмитра Павличка та Йосифа Бродського). Жоден науковець і навіть жодна бібліотека в Україні про це видання не повідомляє, хоч факт вельми промовистий: поезія Дмитра Павличка сусідує тут у товаристві двох великих євреїв-нобеліантів, і натяк цей — на велич поета — більш ніж промовистий.

Інший факт. Свою двомовну (українсько- та англомовну) передмову до ізраїльської збірки поезій Дмитра Павличка “Єврейські мелодії” в перекладах Антона Паперного **Олександр Деко** назвав так: **“Дмитро Павличко — класик світової літератури”** (с. 855), і цим чи не вперше в павличкознавстві в міжнародному інформаційному просторі наголосив на необхідності розглядати постать і творчість Павличка *в парадигмі світової класики*.

Великий білоруський поет, драматург, перекладач, публіцист і громадський діяч **Ніл Гілевич** чи не в останній день свого життя сказав кореспондентові Радіо “Свобода” Михасю Скоблі про геніальність “Білих сонетів” і про те, що “Великий сучасний поет Дмитро Павличко, після Шевченка іншого такого в українській літературі немає. Є й інші чудові [...], але Павличко — це величина!” (с. 901).

“Павличко, — писав у “Дні” професор найпрестижнішого в Україні університету “Києво-Могилянська академія” **Володимир Панченко**, — це ціла епоха в нашій літературі й не тільки в ній” (с. 115).

Сьогодні ми можемо сказати, що окремі книжкові видання поезії Дмитра Павличка виходили шістнадцятьма іноземними мовами (всього вийшло 38 книг і на

черзі — ще дві), і це — вже чимало. Але чи доплине Павличкова “Річка Геракліта” до офісів Нобелівського комітету, залежить від появи дуже якісного англомовного перекладу (книжка Two Colors of the Soul [“Два кольори душі”, 2012, 92 стор.] такого враження не справляє). Тож завдання України та її діаспори — знайти й матеріально зацікавити конгеніального поета-перекладача (не забуваймо, що папи римські Мікеланджело дуже добре платили, і те, що геній брав гроші, не було ані жадним моральним гріхом). Це в нинішній Україні можна десятками років не платити поетові — хоч би й тому-таки Павличку! — а на Заході це неможливо...

Великого поета Павличка не гріх назвати і *великим філософом*, бо що то за “філософія”, для якої існує *свобода людини*, але не існує *свободи нації*?! Така філософія — це філософія глобалізму, якому свобода нації заважає здійснювати глобалізацію на засадах панування транснаціональних корпорацій і більших держав над дрібнішими корпораціями і меншими державами й народами. Таку філософію Павличко відкидає.

В українській суспільній (і, зокрема, філософській) думці Дмитро Павличко завжди залишається автором, який, на відміну од казенних любомудрів, глибоко розробляє філософію української національної ідеї, реалізуючи її, за Г. Штонем, *націєвоскресну функцію*. І просто ганебно, що майже кожен міністр освіти незалежної України ігнорував і (на ділі) й далі ігнорує необхідність дотримання в освіті конституційного статусу державної мови (за що завжди боровся поет); що зі шкільних і вишівських програм вивчення гуманітарних предметів послідовно вимивається україністика; що, всупереч національним інтересам, ратифікована Україною Європейська хартія регіональних мов і мов меншин і далі застосовується як інструмент асиміляції українців в інтересах агресивних мовних меншин із непропорційно великими фінансовими та інформаційними ресурсами.

Найголовнішою і найдорожчою темою Дмитра Павличка і суттю всього поетового життя завжди була й залишається Україна в історичному, сучасному й майбутньому вимірах. Тему визволення України Павличко вносить у світову літературу як проблему глобального й остаточного подолання ганебного явища імперіалізму. Я вже писав (а тепер дещо уточнюю), що в історії українського письменства XX століття Дмитра Павличка слід визнати зачинателем і найвидатнішим речником антисталінської, антитоталітарної та антиімперіалістичної літератури в Україні. Це реноме поет засвідчив книжками “Правда кличе!”, “Гранослов”, “Покаянні псалми”, “Ностальгія”, “За нас”, “Пам’ять”, “Не зрадь!”, “Символ віри”, “Вірші з Майдану”, “Грім у січні”, “Омела” та багатьма іншими.

В одному з рубаїв Павличка є такий афоризм: *“Крізь вікна книг свободи світло ллється”*. Додамо: Павличкових книг — насамперед. У цьому сенсі Дмитро Павличко — прямий спадкоємець традицій не тільки Франка, а й Байрона, Гюго, Гайне, Міцкевича, Ботева, Марті й інших поетів свободи.

Професор Київського національного університету імені Т. Шевченка **Оксана Сліпушко** (с. 467) недавно писала: “Своєю новою книгою “Грім у січні” Дмитро Павличко представив нездоланну Вежу українського духу, свободи і незалежності. Ця Вежа здіймається на берегах Трубежу, де київські князі підняли стяги з Тризубом за свободу Русі-України. Ця Вежа здіймається на могилі Івана Богуна, який наповнив річки України власною кров’ю. Ця Вежа міцно стоїть на Майдані Незалежності, просяклого через граніт кров’ю сучасних борців за свободу. Гимн цієї Вежі написав поет Дмитро Павличко”.

Микола Жулинський (с. 543): “Гармонія поетичного світу Дмитра Павличка витворювалася на поєднанні двох начал — інтимного, особистісного і загальнолюдського, планетарного”.

Мабуть, усіма літературними мовами світу варто перекласти вірш Павличка “Мій Боже, я вже посивів...” — і його зрозуміють: *“Мій болю, я вже посивів, / А ти ще не переболів, / Я вже потріскав, як скала, / А ти ще не спаливсь дотла, / Я перебачив стільки див, / А ти ще не пересудив. / Не перемучив...”* Єдине, що (за браком коментарів) може не зрозуміти далекий читач: а що ж за біль так мучив і мучить поета? — а це біль за його рідну країну і за його рідний народ, після століть колоніалізму і досі не об’єднаний спільним розумінням ідентичності.

Безпрецедентні у світовій літературі “Покаянні псалми” Павличка — найбільша і чи не найпрезентативніша з його поем, які варто було б перекласти мовами Європи і світу, поряд з іншими антологіями його творів, укладеними за змістовими чи жанровими та іншими формальними ознаками.

У “Покаянних псалмах” поет говорить із Богом. До речі, його розмови з Богом, ті високі миті, коли *“серце [...] / З Богом заговорить*[1], тривають уже не перше десятиліття; ці розмови ніколи не мали характеру розмов *раба* і *пана*. Підсумовуючи “Покаянні псалми”, **Роман Лубківський** (с. 355) цитує заключний (50-й) вірш поеми: *“Прийди і стань, де кров пролито, / Стань на розорані серця, / Що родять волю, наче жито, / І ждуть жорстокого женця. / Прийди, як грім в безоболоччі, / Зірви з нас бруд і гниль труни! / І не карай, а глянь нам в очі / І дух наш твердістю натхни!”* і так коментує його: “Безкомпромісна вимога *“не карай, а глянь нам в очі, / І дух наш твердістю натхни”* — імператив. І не лише авторський, а загальнонаціональний і загальнолюдський. Таким чином автор “Покаянних псалмів” виходить на духовні висоти авторів “Заповіту” і “Мойсея”, з повним правом перебираючи від них високу патріотичну й духовну місію, доповнює світову поезію своїм трактуванням сюжетів про шлях на Голгофу і муки Христові”.

У тих самих “Покаянних псалмах” (псалом XI) поет з гіркотою констатує: *“...сходив я в пустелі / Всі шляхи, та Мойсеєм не став!”* Справді, неможливо назвати нині такий куточок України, де на шляхах виборювання та обстоювання Незалежності на мітингах і вічах не було б видно і не було б чути полум’яного трибуна неоголошеної мирної революції кінця 80-х—початку 90-х років. Але саме авторитет одного з лідерів боротьби за українську Незалежність дав право поетові у пролозі до збірки “Не зрадь!” (2005) говорити своєму народові і його формально легітимним вождям всю правду — в тональності Франкового “Мойсея”: *“Народе мій воскреслий, що з тобою? / Невже на те вставав ти з домовини, / Щоб знов укритись рабською ганьбою / І добровільно, світові на кпини, / Вернутись до свого сусіда в слуги..?”*.

Темперамент борця і воїна не завадив Д. Павличку стати в сучасній поезії великим співцем кохання. Його чудову книжку “Таємниця твого обличчя” майже синхронно переклали в Білорусі, Польщі, Росії, Румунії, Словаччині, Угорщині, а “Золоте яблко” — в Болгарії, — і це, гадаю, тільки початок визнання Павличка як інтимного лірика.

Продовження на стор. 10

“Українці ж — думаюча нація із вродженим менталітетом господаря рідної землі”.

Дмитро Павличко, класик української та світової літератури

Закінчення. Початок на стор. 8

Микола Жулинський (стаття “Відчайдушний голос українського болю”): “Павличкова “жадоба житія” надзвичайно сильна, його творчі сили вражають своєю весняною розбурханістю, образним клекотом болів і сподівань, розчарувань і обурень, люті і жадання повної свободи Україні” (с. 308).

Багато серця віддав Павличко своїй **публіцистиці**, яку **Іван Дзюба** (с. 53) оцінив лаконічно: “Дмитро Павличко — найблискучіший у нашій літературі, після Миколи Хвильового, публіцист”.

Глибокий слід в українському **літературознавстві** залишать його студії про українську та світову літературу (про це — у статтях Л. Новиченка, С. Гречанюка, Г. Возняка, Т. Салиги, О. Теребус). Про **“непрозаїчну прозу поета”** ви зможете прочитати у статті Лариси Мороз (с. 639—642), а про його унікальні **“Спогади”** (5-й том яких уже здано до видавництва) можна судити з відгуку **Михайла Слабошпицького** (с. 828): “...книжка Павличкова пронизана його бурхливим темпераментом, несе чимало різких, а й подеколи вбивчих оцінок нашим політичним гравцям, від статистів-лакеїв і аж до найвищого рангу посадовців. Такі книжки апріорі не можуть викликати одностайне захоплення. Це дуже особиста книжка Павличка. І дуже важлива — мабуть, одна з найважливіших у всьому потоці політичних видань”.

Лариса Мороз (с. 817) назвала свій текст про мемуари Павличка так: “Спогади поета-політика Дмитра Павличка — літературознавця й філософа”, вже цим зробивши певний змістовий та аксіологічний акцент щодо цієї публікації класика.

Щодо Павличкової творчості можна сформулювати десятки й сотні тем, ще належно не вивчених. Сподіваюся, що цей збірник статей стане поштовхом до нових і глибших обсервацій Павличка та пошуку його відкриттів та цінностей.

Скажімо, ще не досліджено ті психологічно впливові метафоричні формули-оцінки й формули-маніфести українського духовного лідера й мислителя, які так густо розсипані в текстах Дмитра Павличка. Ці формули-оцінки й формули-маніфести свідомість їх автора народжувала й народжує як вибухові пакети думки — *вогню в одежі слова*. За часів тоталітаризму для поснулої нації **езопова мова метафор** — якраз дуже логічний засіб і винахід підривної думки художника й інтелектуала. Пригадую, як у 60-ті роки прочитувався мною сонет Павличка “Виноградник”:

“Парад полків зеленої піхоти / Спинився під горою і застиг. / Кілок звичайний замість карабіна / Тримає кожен воїн при нозі. / Тяжкими гронами висять набої, / Аж позгинались плечі вояків. / Впаде команда — й вирушить на гори / Велике військо сонця і землі. / В одній шерензі я помітив місце, / Де стати б можна (пагінець усох, / Посаджений для ладу в каменюці). / Те місце я запам’ятав чудово, / Піду туди і стану там колись, / Щоб жили каменя запульсували”.

Я мислив собі цей текст як провіденцію майбутньої боротьби за незалежну Україну, бо так багато спільного було між образом виноградника — і образом воїнства ОУН і УПА, яке мало *вирушити на гори* чи *вирушити з гір*... Я певен був, що колись таки *“впаде команда”* — і мені треба буде *“стати там колись, / Щоб жили каменя запульсували”*.

Da fare[2], павличкознавці без лапок!

Мушу принагідно нагадати, що сьогодні дослідники не мають більш-менш вичерпної наукової бібліографії Павличка, особливо за останні три десятиліття.

Особливість *дотеперішнього* павличкознавства — його до певної міри фрагментарність. Комунофашистська влада робила все, щоб забезпечити рецепцію Дмитра Павличка (як і Дзюби, Гончара, Руденка, Стуса, Костенко, Сверстюка, Чорновола, Світличного, Валентина Мороза, братів Горинів[3]) *як ворогів системи*, про яких писати і небажано, й небезпечно. Згодом, коли зникла цензура й Павличко міг висловлюватись без обмежень, нові тисячі його віршів і сотні статей та інтерв’ю створили для павличкознавців новий клопіт — проблему його неосяжності.

В добу Незалежності додалась проблема незадовільного комплектування навіть найбільших (національних, обласних та університетських) бібліотек України, рівень комплектування яких творами Павличка коливається в діапазоні від 4 % до 40 % загальної кількості видань цього автора. Чи може дослідник всеосяжно оцінити творчість автора, якщо йому доступні лише 4 або й 40 відсотків досліджуваних текстів?!

Намагаючись полегшити читачам працю з цією книгою, я поділив тексти на дві частини — “Дмитро Павличко в Україні” і “Дмитро Павличко за кордоном”. Далі першу частину поділено на 12 розділів за предметом дослідження, а другу — за географічним принципом. У межах розділів та підрозділів тексти подано за хронологією.

Загалом у книзі подано 165 статей 131 автора. Навіть побіжний огляд їх зайняв би в цій передмові занадто багато місця. І все ж хочу окремо згадати праці такого поважного павличкознавця, як Роман Лубківський (дві його передмови відкривають оригінальну й перекладну частини десятитомника “Творів” Д. Павличка).

Тішуся тим, що в цьому томі є тексти класиків української літератури, а також інших видатних сучасників і дослідників поета — І. Дзюби, І. Драча, В. Дончика, М. Жулинського, М. Ільницького, М. Москаленка, Ю. Щербака, П. Мовчана, К. Морозова, Б. Гориня, П. Кононенка, Р. Радишевського. У першій частині книги охоче відзначив би і статті Л. Таран, Т. Салиги, О. Сліпушко, Г. Штоня, О. Слоньовської, В. Моренця, П. Засенка, М. Рябчука.

Стосовно закордонної рецепції нашого великого поета варто згадати статті Г. Костюка, Л. Рудницького, Б. Задури, В. Радчука, М. Зимомрі, І. Качуровського, І. Качанюк-Спєх, С. Борщевського, С. Козака, Є. Пащенка, П. Мішлеї.

Щиро вдячний академікові Л. Рудницькому, професорам І. Ющуку, Г. Халимоненку, М. Зимомрі, С. Паньку, а також доцентові Київського національного університету ім. Т. Шевченка З. Алієвій, викладачеві Українського Вільного Університету (Мюнхен) І. Качанюк-Спєх та А. Чердаклі і П. Таращуку, які надали мені для цієї книги свої переклади деяких текстів.

м. Київ,
28 травня 2018 р.

———————

[1] Фраза з Тараса Шевченка (“За сонцем хмаронька пливе...”).

[2] Вперед! (італ.). За свідченням Павла Зайцева, улюблений клич Миколи Зерова.

[3] Далі див. енциклопедичний довідник: Рух Опору в Україні: 1960—1990. — К.: Смолоскип, 2012. — 896 с.

Передмова до книги: Про Дмитра Павличка: Зб. ст. / кол. авт.; упорядкування, вст. стаття, бібліографія, список авторів статей та індекс авторів Дмитра Пилипчука. — К.: ВЦ “Просвіта”, 2019. — 1038 с.

Богдан ДЯЧИШИН,
член НСПУ, лауреат премії ім. Івана Огієнка, м. Львів

«Пісня натхненним кружля веретеном, на веретені сріблятся слова...»

До 85-річчя Миколи Ільницького

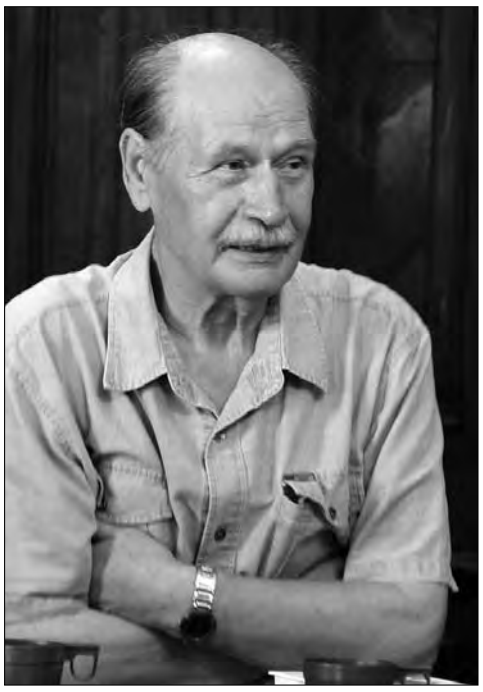

Гортаю **“Знаки доби і грані таланту”** Миколи Ільницького (К.: ТОВ “Видавництво “Кліо”, 2014. — 432 с.). В душу і серце запав розділ “Над материною піснею”. Жили люди працею і піснею, в любові та праці ростили дітей, бо ж народжуємося для праці, щоб радіти ділами своїми: “У печі поліна потріскують — / Мовби супроводом до пісні” (с. 395). Радіти ділами своїми — це про автора книжки. Живе він у праці і з працею: “І я бачив — нема чоловікові кращого, як ділами своїми радіти...” *(Екклезіяста 3:22)*. “На веретені сріблятся слова...” — це про його веретено життя, де “зустрічається слово зі словом” *(“Образ Овідія в українській свідомості”, с. 238)*, бо він у літературі живе, дихає словом, чує, смакує його: “Література починається зі слова — це аксіома. Бо ж література — словесність” *(“Співзвучності і дисонанси, або Діалог О. Потебні та Ф. де Сосюра”, с. 253)*. Живе Микола Ільницький сьогоденням, і болить воно його: “Бо як спускаємося на грішну землю, то бачимо цілеспрямовану політику денаціоналізації” (с. 267). Мова — серце України, наше серце. У цьому й таїна, одна із граней проблеми самопізнання, усвідомлення свого “Я”, сутності українця. Мусимо усвідомлювати, що боротьба (словом і ділом) за рідну мову має тривати доти, доки не запанує “В своїй хаті своя й правда...”. Реальність полягає в тому, що ми живемо в хаосі одиничок (1) і нулів (0). Задля захисту ідентичності українців слід прокладати містки між науковою думкою і масовою свідомістю. Кожен мусить усвідомити, що Україна — це держава, яку потрібно будувати власними руками: “Власне, в перенаціленості на живу людину, з “жужлів” якого *(Гейдеґґера [його ідею стосовно сенсовності життя]. — Б. Д.)*, за твердженнями І. Франка, викристалізовується ідея, де реалії побуту переходять у буттєвісну сферу, на наш погляд, виявляється Шевченкове “переписування” Сковороди. Цитуючи вірш Ліни Костенко “Кобзареві”:

Кобзарю!
Знов
до тебе я приходжу,
бо ти для мене совість і закон, —

Д. Козій підкреслює, що “совість і закон промовляють до нас у Шевченкових креаціях не абстрактними поняттями, а **словом і ділом** *(виділення моє. — Б. Д.)* живих втілень. Шевченкові креації не тільки промовляють, але й діють, бо вони виросли з глибин народного життя” (с. 190). Наше завдання — повернути повагу до слова, повернути його пошанування в глибини народного життя. Суспільність не схильна заглиблюватись у роздуми — мислити здатні одиниці. Багато людей уникають думання, роздумування або ж мислять і висловлюються недбало, через що маліють, мовби повіривши Германові Гессе: “І певна річ, вони *(люди. — Б. Д.)* не хочуть мислити, бо створені для того, щоб жити, а не щоб мислити” *(“Степовий вовк”)*. Українці ж — думаюча нація з вродженим менталітетом господаря рідної землі. Бог подарував нам мову, яку ми вважаємо мовою любові, інтелектуалів, тож негоже засмучувати нашого Небесного Отця непошануванням Його дару.

Шевченко, Франко, Леся Українка, Ліна Костенко, пісня... А як же без пісні жити? “Пісня і праця — великі дві силі!” *(Іван Франко)*.

Промчали коні повз мою в’язницю.
Копита б’ють вже десь біля воріт.
Це вперше, Грицю, це уперше, Грицю,
виходить полк без пісні у похід!

Ліна Костенко, “Маруся Чурай”

Я ж, на превеликий жаль, не пригадую материних пісень, можливо, їх і не було. Батьків 1946 року переселили з Польщі в Тернопільську область (це передувало операції “Вісла”) — бабуся, троє дітей і я з братом народилися рік за роком, а з собою дозволяли взяти те, що можна було довезти підводою до товарняків... Життя...

Микола Ільницький щасливий уже тим, що записав і видав у “Музичній Україні” 1981 року пісні, записані від своєї мами Галини Іванівни Ільницької під назвою “Ой зацвіла черемшина”. Яке то щастя! Пісні, почуті дитиною, запам’ятовуються на все життя. Син висловив мамі свою вдячність віршованими рядками. Порозмислюймо над змістом тільки ось цих чотирьох рядків:

Мамин голос мені лунає —
Мама пісню мені співає
.....
В тої пісні кінця немає —
Мамин голос в мені лунає (с. 394).

А я вдячний Миколі Ільницькому за глибинні розмисли про одну з найпоширеніших пісень сучасного весільного репертуару — “Горіла сосна”. Не в рабстві жити нам: “Я честь віддам титану Прометею, / що не творив своїх людей рабами” *(Леся Українка, “В катакомбах”)*, бо вогонь — символ перемоги, як символ життя вважався і є найбільшою святістю. В цій пісні ядром є “міф первісних стихій вогню і води”, і він є “...віконцем у світ космологічної свідомості, завдяки якому людина не втрачає свого містичного зв’язку зі Всесвітом, зберігається єдність мікро- і макрокосмосу” (с. 416). Таким чином людина зберігає своє коріння — символ вічності родини, України!

З роси та води Вам, дорогий наш ювіляре! Попри всі тягарі щоденного життя, Ви завжди були собою. Щастя, добробуту, наснаги до праці на ниві українськості, бо час — це те, що в ньому (тобто праця, праця і праця). Будьмо!

“І скільки б іще не накувала зозуля літ, таким він і залишиться у нашому літературознавстві — цей львівський “естет” Микола Ільницький, чаклун, якому подобається “ворожити” над художніми текстами” *(Володимир Панченко, “Дослідницькі номінанти Миколи Ільницького”. В кн. “Знаки доби і грані таланту”, с. 8)*.

День «Просвіти» в Рівному

У дні, коли українці святкують День миру та свято Різдва Пресвятої Богородиці, є ще одне важливе для рівнян свято — День “Просвіти”.

Лариса ТКАЧ,
член ради “Просвіти”

Цьогоріч День “Просвіти” відбувся 22 вересня у парку “Просвіти”, що в районі “Північний” міста Рівного.

Господиня свята, просвітянка Галина Коломис розпочала дійство яскравим пісенним виступом першокласниці школи № 25 Віталіни Мозоль піснею “Свято, свято...”, а продовжила його молода просвітянка Марія Семенюк.

Традиційно День “Просвіти” відзначають в колі важливих для українців свят: Різдва Пресвятої Богородиці та Дня миру. Учасники Школи бойового гопака “Сварог” (керівник Олег Нагорний) продемонстрували свої показові виступи.

День миру сьогодні має особливе значення. “Як хочеться, щоб тихо ніч пройшла! Як хочеться, щоб світлий день настав!” — висловила надію у мирне завтра чудова юна просвітянка Марія Ткач, учениця 5 класу школи №23. Пам’ять загиблих захисників вшанували хвилиною мовчання.

Рівненським МО товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка 16 років поспіль успішно керує Катерина Сичик. Вона радо вітала присутніх зі святами та додала: хоч би скільки гарних, патріотичних слів ми говорили про Україну, якщо вони йдуть не із серця, — це порожні звуки. Копіткою працею на благо рідної України прославились рівняни-сподвижники Михайло Борейко, з ініціативи якого був закладений цей парк, Євгенія Гладунова, Мирослава Косарєва та Мирослава Жовтан, Микола Панащук та Андрій Пастушенко, Людмила Грекул та Лариса Ткач і ще багато тих, чия доля нероздільна з Україною.

Любов до рідної землі, рідної мови — родом із дитинства. І які основи будуть закладені в дитячих душах і серцях, таким буде наше майбутнє, майбутнє нашої країни. Просвітяни добре це усвідомлюють, тому активними учасниками багатьох просвітянських заходів є діти, — наголосила ведуча. Для дітей створили креативні локації. Для тих, хто цікавиться краєзнавчою літературою і не проти взяти участь у літературній вікторині, діяла локація-читальня (модератор Галина Кректун, бібліотекар школи 25). З нагоди Дня миру працювала локація “Голуб миру”, де Оксана Мудрик — майстриня міського Центру творчості учнівської молоді, провела майстер-клас з техніки оригамі. Та найбільшу зацікавленість і активність проявила учнівська молодь у проведенні просвітянського квесту (модератор Софія Левицька, учитель школи №15), об’єднавшись у три групи. Для усіх, хто бажав зарядитися позитивною святковою енергією, провели патріотичну руханку “Україна — це ти”. І незабутня світлина у фотолокації “Я люблю Україну”, яку створили педагоги-просвітяни першої школи (директор Олена Серветник), залишилась на згадку.

Іван Вєтров, голова обласного товариства “Просвіта”, привітав присутніх зі святом та висловив вдячність Рівненському ГО “Товариство “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка за активну працю.

Окрасою свята був показ колекцій моделей одягу з етномотивами зразковим художнім колективом учнівської модельної агенції “Стиль та мода” (керівник Галина Концемал-Товста) Рівненського центру професійно-технічної освіти сервісу та дизайну. Піднесений настрій дарували присутнім гурт “Ранкова роса”(керівники Алла та Юрій Ковальчуки). Українські та патріотичні пісні звучали від авторів-виконавців Валентини Слуквіної пісня “Усе попереду” та Миколи Бучуляка “Україно”. Раїса Цапун, доцент Інституту мистецтв РДГУ, зачаровувала присутніх своїм виконанням етнопісень, а Захар Сидорук вітав реп-стилем. Фінальним акордом Дня “Просвіти” стало традиційне частування смачнючим кулішем, який зготували чудові кухарі закладу дошкільної освіти №52 (директор Світлана Стасюк).

Аркасівські джерела не міліють

25 вересня 2019 року члени Миколаївського міжрайонного осередку товариства “Просвіта” ім. Миколи Аркаса” відвідали село Христофорівку Баштанського району — батьківщину Миколи Аркаса, відомого українського композитора, історика, фольклориста, мецената, просвітянина, культурного та громадського діяча.

Людмила СТАРОВОЙТ,
к.філол.н., доцент

Христофорівка виникла на місці козацького зимівника, заснованого запорозькими козаками Христофорами в 70-х роках XVII століття, куди пізніше переселили селян із Полтавщини, Чернігівщини та інших територій. 1877 року ці землі придбав адмірал Микола Андреасович Аркас, на той час головний командир Чорноморського флоту і портів, військовий губернатор Миколаєва і Севастополя. Він запровадив зразкове господарство, придбав потрібні сільськогосподарські механізми, розводив породистих коней, корів, овець.

Син адмірала Микола Миколайович Аркас продовжив батькову справу. Спроєктував і брав участь у будівництві маєтку для родини (дім не зберігся). За ініціативою М. М. Аркаса селяни висаджували дерева — і тепер тут шумить Аркасівський ліс. А в ньому — гарно доглянуте й облаштоване джерело, яке, за переказами, відкрив Микола Аркас.

На кошти М. Аркаса у Христофорівці і Богданівці, материному родовому маєтку, відкрили школи для селянських дітей, де викладання велося українською мовою.

Мешканці Христофорівки дбайливо зберігають пам’ять про родину Аркасів. Чудову літературно-музичну композицію про свого видатного односельця підготували учні та вчителі Христофорівської школи, яка збудована на фундаменті Аркасівського будинку. В Аркасівській світлиці дбайливо зберігаються матеріали, зібрані учасниками краєзнавчого гуртка “Аркасівці” (кер. учителька української мови та літератури Валентина Погорєлова). Гуртківці підтримують контакти з обласним краєзнавчим музеєм, архівними установами, ученими-дослідниками діяльності М. М. Аркаса д.і.н., проф. В. Шкварцем, к.і.н. Т. Березовською. Тут є й праці заслуженого діяча науки і техніки України, д.філос.н., проф. В. Жадька. Гуртківці й самі підготували низку наукових праць, з якими виступали на конференціях, представляли їх на засіданнях секцій Малої Академії наук.

Миколаївські вчені, письменники, працівники музеїв і бібліотек, серед яких декілька лауреатів обласної культурологічної премії імені Миколи Аркаса, теж привезли свої дарунки шкільному музею-світлиці та бібліотеці. Голова Миколаївського міжрайонного осередку “Просвіта” імені Миколи Аркаса”, заслужений діяч культури України, проф. Омелян Шпачинський, багатолітній керівник хорового колективу імені М. Аркаса, розповів присутнім про маловідомі сторінки діяльності М. Аркаса. До нього приєдналися к.філол.н., доценти І. Береза та Л. Старовойт, які вручили директору школи О. Мазуренку свої наукові дослідження, присвячені М. М. Аркасу. А письменники Віра Марущак, Галина Запорожченко, Віталій Рогожа, Олександр Мачула презентували школярам свої нові книжки.

Просвітяни відвідали музейний комплекс. Чудову екскурсію провела його завідувачка Т. Цимбалюк. Тут зібрано багато автентичних артефактів з різних періодів історії села. Вразила колекція картин місцевих художників-аматорів. Полотна нині покійного Віктора Москаленка, лауреата обласної культурологічної премії імені М. Аркаса, багатолітнього голови місцевого колгоспу, становлять окрему експозицію. У них відображено всі періоди життя М. Аркаса, представлено портрети членів його родини, друзів. В інших залах знайшлося місце і для робіт юних художників, учнів Христофорівської школи.

В окремій залі зібраний доробок місцевої поетеси, народної майстрині Теодори Андрєєвої. Тут найрізноманітніші скульптури, виготовлені з дерева. Пеньки, гілочки, шишки фантазія та умілі руки майстрині перетворили на фігури птахів та звірят. А на стінах розвішано картини, скомпоновані з найрізноманітнішого листя, насіння динь, кавунів, огірків, навіть розлущених абрикосових кісточок.

Аркасівське джерело зустріло гостей передвечірньою прохолодою. Доцент Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського к.і.н. Анатолій Погорєлов став чудовим гідом. Осередок освіти і культури, започаткований понад сто років тому Миколою Аркасом, діє і приносить свої плоди.

Плоди з пісенного ярмарку

На святково прикрашеній площі біля НД “Просвіта”, у свято народження Матері Божої, відбувся традиційний просвітянський пісенний ярмарок. Святочна колона з фруктовими, овочевими композиціями, короваями, квітами, дзвінкими піснями, мелодіями троїстих музик з музичного училища і Витвицької ОТГ рушила центральними вулицями Івано-Франківська.

Михайлина БОДНАР,
організатор і ведуча заходу

Очолювали колону представники Клубу землеробства з Ямниці, яких організував його голова Антон Іваночко. При “Просвіті” колись працював гурток “Сільський господар”. Тепер цей клуб продовжує добру просвітянську справу, гуртує пасічників, садівників, овочівників. Двічі на місяць збираються у шкільній бібліотеці.

Розпочався захід духовними піснями у виконанні ансамблю “Церковні дзвони” (кер. Роман Пасічняк), тріо “Гроно калини” ОО “Жіноча громада”, кер. Наталія Тимощук). На ярмарок прибули представники Івано-Франківських музичних шкіл №1 та № 2 зі своїми викладачами Зориною Валіхновською та Наталією Хилюк, хоровий колектив Союзу українок “Берегиня” (кер. Раїса Романюк), фольклорно-етнографічний гурт “Пшеничне перевесло” (голова ОО “Жіноча громада” Михайлина Боднар, кер. Володимир Соболевський), Клубу обдарованих дітей (кер. Руслана Денега), жіночий вокальний ансамбль ОНД “Просвіта” “Квіти ромену” (кер. О. Турок), хоровий колектив обласного товариства “Лемківщина” “Бескид” (кер. Петро Чоловський), вокальний жіночий ансамбль “Вишиванка” (кер. Надія Самборська), молодіжний гурт Центру дозвілля дітей та юнацтва Івано-Франківська “Марічейка” (кер. Любов Полякова), заслужена артистка України Світлана Суховій, Ярослав Медвейчук, Петро Волошин, Богдана Ботюк, Володимир Бик, Романія Гайдейчук, Любов Ярова, Ганна Попович, Марічка Івасишин, Руслана Денега.

Вразили учасники художньої самодіяльності з Витвицької ОТГ (голова Микола Шикор, начальник управління культури Віталій Кульба, голова “Просвіти” Степан Штурмак), гурт “Горицвіт” зі своїм керівником Василем Бартківим. Злагоджено виступив і чоловічий вокальний ансамбль “Кремінь” (кер. Василь Данилів) з Витвиці.

На ярмарку з привітальним словом вступив голова обласної “Просвіти” Степан Волковецький, якому вручили запашний коровай.

Також за сприяння обласної “Просвіти” всіх пригощали фруктами, а учасників нагороджували подяками, дарували співаники.

“Не розважати людей, а зцілювати їх духовно і фізично”.

Хортиця — Храм просто неба

Відкритий лист президентові України Володимиру Зеленському

Лише зараз прочитав допис В. Абліцова “Запорозька Січ чи Діснейленд?”, бо мені “СП” приносять лише за тиждень після її виходу…

Що можна сказати? Сумне враження. Та доки публічно дискутуватимемо —“Запорозька Січ” чи “Острів Святилищ”, розважальники з Банкової зведуть на Острові свій Діснейленд. Скажу лиш колезі Абліцову, що не можна, розмірковуючи над нинішніми проблемами, оперувати “фактажем” позавчорашнього дня. Січі на Хортиці ніколи не було, це вже науково доведений факт. Колиска запорозького лицарства — це Нікопольщина: Томаківська, Базавлуцька, Микитинська, Чортомлицька і Нова Січі (5 із 7, 2 —на Херсонщині) були саме в районі колишнього Микитиного Перевозу. Це доведено археологічними дослідженнями!

І все ж на Хортиці гідно увічнено пам’ять про козацтво: відповідний Музей та історико-культурний комплекс “Запорозька Січ” — цього досить для періоду, що зайняв у біографії Острова лише три століття, тоді як сакральний нараховує кілька десятків століть. І він — нескінченний. Та про це поговоримо пізніше.

Тож об’єднаймо зусилля і відбиймо чергову атаку на Хортицю.

Шановний Володимире Олександровичу!

Як людина, котра долею найбільшого острова на Дніпрі переймається упродовж більше чотирьох десятиліть, я з неабияким піднесенням сприйняв звістку про Ваш намір залучити іноземні інвестиції для належного облаштування Національного заповідника “Хортиця”. Подумалося: нарешті!!! При цьому Ваша обмовка, що на острові має розгорнутися щось “на зразок Діснейленду”, видалася усього лиш такою собі робочою реплікою, яка в жодному разі не розкриває змісту того, чим насправді слід наповнювати найунікальніший не лише в Україні, а й у Європі заповідний об’єкт. Отож коли справа дійде до змісту, слід достеменно вивчити, що ж то воно є, острів Хортиця, і з огляду на що він удостоєний

Вивченням Хортиці почали займатися із середини XIX століття. Краєзнавці Я. Коп, Д. Коздорф, Б. Паульс, І. Гільденбрант, вчені О. Поль, І. Карелін, В. Беренштам, О. Афанасьєв-Чужбинський, Я. Новицький, Д. Яворницький, П. Смоличев, В. Камінський, А. Кащенко, В. Фоменко, В. Пєшанов, О. Бодянський, Л. Панова, К. Корещук та інші зібрали величезну кількість фактів, у світлі яких Хортиця постала неповторним осередком, основу якого складають Природа й Історія. Стало відомо, що на території площею 2359,26 га зосереджено зразки усіх ландшафтних зон Євразії: гір, лісу, лісостепу, степу, плавнів, навіть напівпустель. Тут є понад 1000 видів рослин, із яких 657 видів — представники місцевої, дикоростучої флори, а решта інтродуковані, тобто завезені на острів. Для порівняння: в Асканійському степу близько 600 видів рослин, у Хомутовському степу 528, на Кам’яних Могилах 460.

Попри те, що з 1927 року на острові розпочалися інтенсивні сільгоспроботи, шматок суші завдовжки 12 і завширшки у середньому 2,5 кілометра 1958 року отримує статус пам’ятки природи місцевого значення, 1963 року — пам’ятки природи республіканського значення, року 1965-го постановою Ради Міністрів УРСР оголошується Державним історико-культурним заповідником, з 1994-го — Національним заповідником. Хортиця входить до складу заказника “Дніпрові пороги”.

Упродовж останніх півстоліття на острові здійснено величезну дослідницьку роботу біологічного та історико-археологічного спрямування. На залишках степових ділянок та між скелями виявлено понад 40 рідкісних і зникаючих видів рослин, із яких більше 20 занесені до Червоної книги; серед них найцінніша — цимбохазма Дніпровська, ровесник динозаврів. Тут мешкає понад 30 видів тварин, а також близько 150 видів птахів (загалом в Україні понад 300 видів птахів), із яких орлан-білохвіст і скопа занесені до Червоної книги. Археологічні розкопки дали підстави стверджувати, що на острові людина залишила перші сліди ще 12 тисяч років тому, і відтоді ця земля постійно перебуває в центрі її уваги. Хортицею опікувалися представники доби неоліту, енеоліту, енеоліту-бронзи, бронзового, залізного віку, періоду середньовіччя. Тут зафіксовано при-

сутність аріїв-оріїв, кімерійців, скіфів, сарматів, ранніх слов’ян (антів і черняхівців), печенігів, половців, татар, запорозьких козаків. Таким чином, за відкритими і дослідженими історико-археологічними пам’ятками можна вивчати історію східноєвропейської цивілізації, починаючи від неоліту (12—6 тисяч років тому) і до наших днів.

1965 року Хортиця отримала статус Державного історико-культурного заповідника, як сказано в урядовій постанові, — з метою увічнення місць, пов’язаних з історією Запорозького козацтва. Та невдовзі результати археологічних досліджень, здійснених упродовж лише останніх 25 років, не тільки значно посилили заповідну сутність цієї землі, а й поглибили її та розширили. І головне: мережа відкритих у різних місцях острова стародавніх святилищ (свого роду первісних храмів) дає підстави вважати Хортицю гігантським Храмом Просто Неба. На це я почав звертати увагу ще тридцять літ тому, і зараз цю думку підтримують серйозні вчені. Ось висновок доктора філософських наук, старшого викладача кафедри філософії та релігієзнавства Національного університету “Києво-Могилянська академія” Юрія Завгороднього: “*Археологічні дослідження 1990-х років докорінно змінили існуюче уявлення про Хортицю. Якщо раніше острів вважався історичною пам’яткою, пов’язаною головним чином із запорозьким козацтвом, то після археологічних досліджень, завдяки яким на Хортиці було виявлено і реконструйовано низку святилищ доби бронзи, він став сприйматися* ***островом-святилищем*** *(*виділено мною. — ***К. С.****), сакральним топосом, витоки якого сягають щонайменше III—II тис. до н.е.*” . З давніх-давен люди не мешкали тут у великій кількості (адже у храмах не живуть і, тим паче, **не розважаються**!), і в тих невеличких поселеннях доби бронзи та раннього середньовіччя, які досліджено, перебували жерці, що обслуговували святилища, та охоронці острова. У всі часи люди їздили на Острів, щоб помолитися богам, бо земля ця священна. Так тривало до пізнього середньовіччя. А чому настали прикрі зміни, — тема окремої розповіді (книжки “Заворожений острів” та “Людина й Острів”).

Саме в цьому напрямі — у **відновленні Хортиці як унікального, не баченого у світі Храму просто неба** — поступово й став розвиватися заповідник, починаючи з середини 90-х років минулого століття. А це відновлення неможливе без належного упорядкування природного середовища, що, до речі, записано у Генеральному плані розвитку заповідника. Для цього й було зосереджено зусилля колективу заповідника упродовж 2005—2007 років, коли — лише за два з половиною роки! — створено низку меморіально-туристичних об’єктів: “Запорозьку Січ”, “Тарасову Стежку”, “Скіфський стан”, “Протовче”, розпочато спорудження музейного комплексу “Світло Оріяни”. Водночас велися берегоукріплювальні роботи, започатковано процес відновлення степових осередків та реакліматизації диких тварин. Усе це реалізовано під моїм керівництвом, за що нагороджений медалями “За розвиток Запорізького краю”, “Мистецький Олімп України”, “Почесна відзнака” Національної спілки письменників та Почесну Грамоту й медаль Верховної Ради України.

Та у жовтні 2007 року мене ганебно усунули з посади. З якою метою? Відповіддю на це може бути той факт, що, починаючи уже з кінця 2007 року, процес повномасштабної розбудови заповідника припинився. За останні 12 років не створено жодного меморіально-туристичного об’єкта, не ведуть берегоукріплювальних робіт, занапащено природне середовище, не проводять роботи з реакліматизації тих тварин, що колись мешкали на Хортиці. Заповідник доведено до жалюгідного стану. А зараз — коротко про те, якою має бути Хортиця як Національний заповідник.

Насамперед — жодних розважальних закладів! Бо, по-перше, таких закладів вистачає на материку; по-друге, на Хортиці вони вже є. Це історико-культурний комплекс “Запорозька Січ” та “Кінний театр”. По-третє (головне), у Хортиці зовсім інша сутність, відтак — інше призначення: не розважати людей, а зцілювати їх духовно і фізично. Повноцінні умови для цього можна створити упродовж усього лиш двох літ, і тоді у вигляді Національного заповідника “Хортиця” ми отримаємо небачений у світі осередок. Факт його створення не тільки впише золотими літерами в історію України та й людства ім’я того, хто цьому посприяє, а й значно підвищить державний і державницький імідж України в усьому світі. Копіювати-дублювати те, що вже є, — невелика честь, а от здійснити оригінальне і вкрай потрібне — це майже подвиг.

У мене давно підготовлено детальний проєкт облаштування Хортиці, з огляду на її виняткову природну та історичну сутність (з розрахунками, картами і схемами), і за необхідності, пане президенте, я можу Вас із ним ознайомити. Зараз же викладаю план коротко.

І. Створення дієвого охоронного підрозділу.

1. Підрозділ, оснащений мобільними засобами сухопутного та водного пересування, має складатися з 50 осіб (нині у заповіднику 30 охоронців), на кшталт рейнджерів європейського зразка. До підрозділу набрати людей фізично дужих, морально витриманих, які вільно володіють українською мовою і добре знають історію Хортиці. Охоронці носять при собі пневматичну зброю, мають право затримувати порушників заповідного режиму, складати відповідні протоколи, а в разі необхідності застосовувати силу. Охоронці повинні займатися впорядкуванням території заповідника, гасити пожежі (до прибуття професіональних пожежників), вміти провести екскурсію, надавати медичну допомогу відпочивальникам. (*Детально про охоронний підрозділ — окремо*).

2. Відновлення цілодобових і цілорічних охоронних постів неподалік адмінкорпусу заповідника та при в’їзді на територію колишнього експериментального господарства.

ІІ. Відновлення історичного природного середовища (*головне*).

1. Негайна ліквідація так званих “полів фільтрації” — відстійника фекалій, що безперервно, вдень і вночі отруює хортицьке довкілля з 1962 року.

2. Контроль за тими еталонними, споконвічними ділянками плавнів, лісу, лісостепу й степу, що вціліли.

3. Завершення розкорчовки старих садів і їхня рекультивація для відновлення на звільнених територіях степових і лісостепових ділянок.

4. Завершення підготовки колишніх польових сільгоспугідь для відновлення на їхньому місці степових ділянок.

5. Розчищення колишніх лісосмуг від сушняка.

6. Правове врегулювання відносин із керівниками приватних організацій, що мають на острові свою власність.

7. Остаточне вирішення проблеми так званого самобуду.

III. Музеєфікація досліджених історико-археологічних об’єктів (*головне*).

1. Облаштування системи святилищ у балках Генералці, Каракайці, біля історико-культурного комплексу “Запорозька Січ”, біля спорудження нового мостового переходу та селища Овочівників, на Кам’яному острові тощо.

2. Музеєфікація скіфського форпосту біля балки Совутиної.

3. Музеєфікація давньоруського поселення Протовчого.

4. Відновлення окремих курганів, насамперед тих, що височать безпосередньо біля Скіфського шляху.

IV. Розширення системи туристичної інфраструктури.

1. Облаштування мережі постійних платних автостоянок (щонайменше сім) з охороною.

2. Відновлення маршрутів по “Тарасовій стежці”, а також до “Скіфського стану” й “Протовчого”. Наповнення цих об’єктів відповідним сценарним і театралізованим змістом.

3. Спорудження на місці колишньої комсомольської школи готельного комплексу.

4. Облаштування у приміщенні колишньої контори господарства музеїв природи, археології, а також кабінетів для наукових співробітників та охоронців.

5. Спорудження на місці колишніх 1-ї, 2-ї і 3-ї сільгоспбригад невеличких і недорогих готелів у вигляді козацьких зимівників.

6. Облаштування у будівлі колишньої водокачки, що на східному узбережжі острова, невеличкого водного вокзалу для відкриття і функціонування туристичного маршруту через Новий Дніпро від Шевченківського пляжу і до Хортиці, з подальшим пішохідним маршрутом до “Скіфського стану”.

7. Реконструкція дендропарку.

8. Облаштування маршруту “Скіфський шлях” від дендропарку до Протовчого (*головне*):

а) реконструкція курганів біля шляху;

б) облаштування “скіфських” зупинок для відпочинку;

в) пішохідні, кінні прогулянки, а також пересування на “скіфських” возах.

Таким чином, шановний Володимире Олександровичу, ми бачимо, що **Хортиця — об’єкт самодостатній.** Відтак не треба нічим (надто — зайвим, а то й шкідливим!) її забудовувати. Привівши до пуття осередки дикої природи (де вони є) та відновивши (де вони були) і додавши до них реставровані й музеєфіковані історико-археологічні пам’ятки та систему меморіально-туристичних комплексів, на острові Хортиця ми отримаємо **найнеповторніший** заповідник планети. Наявність речей, які нагадуватимуть людям про “принади цивілізації”, обов’язково слід звести до розумного мінімуму – отоді люди повертатимуться “на материк” не лише фізично оздоровленими, а й духовно оновленими. Саме в такому напрямі ми й узялися впорядковувати Хортицю понад десятиліття тому, і суспільство сприйняло все, що ми робили, з радістю. Та злякалися істинного відродження Священного Острова “сильні світу цього”, бо мають на нього свої види.

Вони й натиснули на гальма. До речі, саме вони та їхні численні спільники послідовно гальмують наш загальноукраїнський національний поступ, тоді як...

“...знищення інформаційної цінності ландшафтів негативно впливає на психологічний стан людини, позначається на її життєвій і соціальній позиції”;

“...єдність етносу і природного середовища – фундаментальна властивість біосфери”;

“...зіпсоване, “глухоніме” навколишнє середовище вносить корективи і в національний менталітет”.

І як висновок: *“Наш талан, наш Дух землі ще живі у збережених природних і культурних скарбах, національному ландшафті. Вони ще кличуть про порятунок. Тільки не всі, що ходять по українській праземлі, прикладають до неї своє вухо, чують її...”*

Ці проникливі слова належить нашому визначному ландшафтознавцеві, колишньому Головному спеціалістові Державної служби заповідної справи Міністерства природи України, а нині викладачеві Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка Володимирові Гетьману. Вони — відлуння видатних досліджень і висновків В. Вернадського, С. Рудницького, Т. де Шардена, А. Тойнбі, Ф. Ратцеля, на основі яких давно слід створити таку собі “Біблію землі”. У щойно процитованих висловлюваннях йдеться про землю загалом, що вже говорити про ту, яку уособлює Священний Острів!

З Хортицею, Національною Святинею, жартувати не можна. Невипадково всіх, хто намагався використати цю землю у власних інтересах, ігноруючи її істинну сутність, спіткала сумна доля. Першим став князь Г. Потьомкін. Отримавши 1789 року від августійшої коханки Катерини II Хортицю в дарунок, князь збирався з’єднати острів із обома берегами Дніпра мостами; у найвищому місці острова, знісши древні кургани, мав спорудити величний палац єгипетського зразка; серединною (поздовжньою) частиною острова, через Скіфський шлях, намічав прокласти поштовий тракт і розбити розкішний сад. Устиг Грігорій Алєксандровіч закласти лише частину саду, а 1791 року, повертаючись із міста Ясси, абсолютно здоровий і ще не старий князь раптом урізав дуба...

Змушені були продати Хортицю за безцінь Олександрівській міській управі тимчасові її власники німці-меноніти; забрало свої манатки зі священної землі так зване “Острово-Хортицьке комунальне підприємство” (по суті, такий собі концтабір 1921—1922 років); згодом пішло звідти експериментальне господарство, яке ґвалтувало хортицьку землю з 1927 до 2004 року.

На жаль, скорботний список ***не***шанувальників Хортиці подовжився: один міський голова Запоріжжя змушений був передчасно піти на пенсію за станом здоров’я, ще один опинився за ґратами, ще й ще один залишив свою посаду під тиском *компромату*, черговий дочасно покинув цей світ, черговий після чергового “добровільно” поступився місцем наступнику... Був і такий, що його громадські активісти ледь не мітлою вимітали зі службового кабінету, але він повернувся! Його обплювали, а він витерся і знову усівся у “мерське” крісло.

До речі, видатний інженер Б. М. Преображенський, невдовзі після того, як завершилося будівництво мостів через Хортицю за його проєктом, наклав на себе руки...

Отож дбаючи про добробут країни, ні на мить не слід забувати, що основа всьому – високий, незламний і незрадливий Дух, а не примхливий визиск. І Ви, пане президенте, мабуть, і не уявляєте, на яку висоту піднесло Вас Провидіння, яку ставку на Вас зробило, надавши можливість керувати країною, серцем якої є благословенна Хортиця! Через це рішучий благотворний перелом у **загальноукраїнських** справах має відбутися після Ваших відвідин Острова, тоді ж має розпочатися і період його справжнього відродження. Вам слід прибути до Запоріжжя не з якимось протокольним офіційним візитом, а на Хортицю як на таку собі **прощу**. Цього чекає багатостраждальна Хортиця, цього чекає бідолашна Україна. Так і оголосите: “Їду на Хортицю, щоб відчути цю землю і поклонитись їй”. Це стане історичною сенсацією. Адже так учиняв колись великий Махатма Ганді, до подібного вдавався Шарль де Голль, відчуваючи виняткове значення заповідних територій. Невипадково давньогрецький герой Антей отримував підтримку від рідної землі...

Хортиця чекає, вельмишановний пане президенте України!

З повагою
Костянтин СУШКО,
письменник, лауреат премії ім. Івана Франка, генеральний директор Національного заповідника “Хортиця” 2005—2007 років

Примітка. Створення модернового охоронного підрозділу та музеєфікація більшої частини об’єктів тощо здійснюються за рахунок бюджетних коштів заповідника, решту витрат можуть взяти на себе інвестори. Власне, у цому листі сказано лише про загальні напрями розвитку заповідника, детально про це можу викласти при особистій зустрічі.

15 вересня 2019 року

«Вигнані з Раю»

У Києві відзначили 75-річчя початку депортації українців з етнічних земель

Уперше на державному рівні в Україні відзначили 75-річчя початку депортації українців з Лемківщини, Любачівщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшшя, Західної Бойківщини у 1944—1951 роках.

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

9 вересня 1944 року в Любліні комуністичні уряди УРСР та Польщі уклали угоду про “евакуацію населення”, яка передбачала повне звільнення споконвічних українських територій, які відходили до Польщі, від автохтонів-українців шляхом переселення їх до УРСР, а етнічних поляків та євреїв — з України до Польщі. Як наслідок — протягом 1944—1951 років близько 700 тисяч українців втратили свої домівки та право повернутися на Батьківщину.

У 1944—1946 роках понад 482 тисячі українців примусово позасудово переселили до УРСР. Це брутально здійснили комуністичні режими СРСР і Польщі із застосуванням терору, репресій, конфіскації майна, обмеження політичних, соціальних, економічних і культурних прав людей. Виселяли українців у різні регіони УРСР — від Галичини до Причорномор’я, Слобожанщини та Донеччини.

1947 року тих українців, які відмовились виїжджати до СРСР, польська влада в ході Акції “Вісла” депортувала на північ і захід Польщі. Впродовж кількох місяців було депортовано майже 150 тисяч українців.

Ще кілька десятків тисяч українців були позбавлені батьківських домівок під час обмінів прикордонними ділянками між СРСР та Польщею у 1948, 1951 роках.

На вшанування 75-х роковин початку депортації Український інститут національної пам’яті спільно з партнерами 9 вересня 2019 року провів Всеукраїнські меморіальні заходи до Дня Пам’яті українців — жертв примусового виселення. Цій даті, зокрема, був присвячений круглий стіл: “Вигнані з Батьківщини: відновлення національної пам’яті про злочин тотального виселення українців-автохтонів з історичних земель”, який відбувся 9 вересня в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. В ході круглого столу було оприлюднено багато історичних фактів та свідчень, які стосувалися депортації. Цього ж дня тут відкрилася виставка **“Вигнання.** До 75-х роковин початку депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Любачівщини, Холмщини, Південного Підляшшя, Західної Бойківщини”. 18 банерних стендів у фотографіях, документах, картах та діаграмах розповідають історію найзахідніших частин українського світу, які умовно називають Закерзонням, а також передумови, хід та наслідки депортацій, історії людей. Виставка стала спільним проєктом Українського інституту національної пам’яті, Інститутів народознавства та українознавства ім. Івана Крип’якевича Національної академії наук України, Інституту історії церкви Українського католицького університету, Історико-краєзнавчого музею м. Винники та Світової федерації українських лемківських організацій. Того ж дня на Алеї Героїв Небесної Сотні, біля Пам’ятного Хреста жертвам політичних репресій у 30—50 роках XX ст. в Україні, відбулися панахида та мітинг-реквієм з нагоди Дня Пам’яті українців — жертв примусового виселення.

Увечері в Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка відбулася Пам’ятна академія, приурочена до цієї події.

Голова Світової федерації українських лемківських об’єднань Ярослава Галик зачитала вітальне слово від Світового конгресу українців, а також вручила Почесні грамоти та пам’ятні медалі історикам Володимиру В’ятровичу, Івану Патриляку та Володимиру Сергійчуку. Пані Галик також заявила, що організації депортованих звертатимуться до Верховної Ради України з вимогою прийняти якнайшвидше (ще цього року!) закон про визнання депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Любачівщини, Холмщини, Південного Підляшшя, Західної Бойківщини і надання статусу депортованих усім, хто постраждав від цього злочину.

Сцена з вистави “Вигнані з Раю”: в головній ролі акторка і виконавиця пісень Галина Баранкевич

“Треба завойовувати Європу, світ. А ми це можемо робити тільки через культуру”.

Олександр ПІРОЖЕНКО: «Наш оркестр унікальний»

1 жовтня виповнилося 40 років Національному академічному духовому оркестру України. За цей час він став одним із найпопулярніших творчих колективів країни. В чому ж секрет популярності оркестру? Про це наша розмова з генеральним директором колективу, заслуженим працівником культури України Олександром Піроженком.

— Чому, на Вашу думку, духова музика вже не перше століття має таку популярність?

— Духова музика супроводжує нас усе життя. Її назва походить від слова дух. А дух — це життя і бажання людини.

— Яка мета оркестру?

— Створення Державного духового оркестру мало на меті збагачення мистецької палітри національної культури, сприяння пропаганді кращих зразків класичної музичної спадщини, розвитку академічного жанру духової музики в Україні. 2004 року за високу майстерність оркестру надано статус академічного. Цього ж року вийшов у світ перший компакт-диск з його концертними записами. А 28 вересня 2008 року Указом президента України за вагомий внесок у розвиток і збагачення української національної культури, пропаганду музичної спадщини та творів сучасних українських композиторів оркестру надано статус національний. 2009-го оркестр здійснив запис ювілейного компакт-диску, до якого увійшли кращі твори з нашого репертуару.

— Чим відрізняється Національний академічний духовий оркестр України від інших духових колективів?

— Наш колектив унікальний. У колишньому Радянському Союзі було лише три оркестри, які працювали в жанрі духової музики і були створені для пропаганди класичного музичного мистецтва. Один з них працював у Москві і вже припинив своє існування, а другий — в країні Балтії, перепрофілювався і зараз робить шоу.

Інші духові оркестри створювали для виконання церемоніальних функцій. Це духові військові та муніципальні колективи, які забезпечують зустрічі, паради, інші заходи. Ми ж виступаємо винятково з концертними програмами.

У нашому оркестрі розширена група дерев’яних духових інструментів, введені арфа і контрабас. Цього практично немає в інших духових оркестрах. Такі колективи, як наш, на Заході називають симфонік-бенд — симфонічно-духовий оркестр.

Оркестр створили 1979 року. Ініціаторами, які показали своє бачення колективу, були перший художній керівник і головний диригент оркестру Василь Охріменко та композитор Левко Колодуб. Ідею підтримала Спілка композиторів України.

Я свою роботу в Національному духовому оркестрі України розпочав від дня його створення. За цей час пройшов шлях від артиста оркестру до концертмейстера групи ударних інструментів. У 2002—2005 роках обіймав посаду директора-розпорядника, з липня 2005 року — директора, а з 2008 до сьогодні — генеральний директор оркестру.

2002 року, коли я почав керувати Національним духовим оркестром України, наша бібліотека нараховувала близько 800 партитур з партіями. Сьогодні маємо понад 3 тисячі. Серед виконаних нами творів багато вперше прозвучали на теренах держави. Чимало таких музичних прем’єр відбулося і 2019 року.

— Як за цей час змінився оркестр?

— У грудні 2002 року ми мали перший концерт у Колонній залі Національної філармонії України. Тоді вдалося переконати генерального директора філармонії Дмитра Остапенка допустити наш колектив до кращого концертного майданчика країни. Ініціатива цього концерту йшла від Левка Колодуба. Левко Миколайович був дуже добре обізнаний зі специфікою духового оркестру, бо мав музичну освіту як кларнетист.

Він писав твори спеціально для нашого колективу і перекладення творів, що раніше були створені для симфонічного оркестру. Так само перекладав твори своєї дружини Жанни Колодуб. Саме ці твори послужили основою для першого концерту. Ніхто не очікував, що духовий оркестр зможе дати повноцінний концерт у Колонній залі Національної філармонії. Тому на наш виступ продали близько 70 квитків.

Наступного року вже мали 4 концерти, кількість глядачів збільшувалася. Нині маємо багато вечірніх та абонементних концертів, які відбуваються з аншлагами.

Важко було з репертуаром, музику для духових оркестрів українські композитори практично не писали. Ми виконували переважно перекладення симфонічних творів, увертюри, поеми.

Після зустрічі у Спілці композиторів України з нами почали співпрацювати А. Штогаренко, Л. Колодуб, В. Подвала, І. Карабиць, П. Петров-Омельчук, О. Щетинський, О. Безбородько, С. Пілютіков, В. Рунчак та інші.

Основу репертуару колективу складають твори класиків світової музики — Й. С. Баха, Л. Бетховена, Дж. Верді, Ш. Гуно, Р. Вагнера, П. Чайковського, С. Рахманінова, І. Стравінського, А. Хачатуряна, Г. Свиридова. Чільне місце в концертних програмах займає українська класична музика — твори М. Лисенка, К. Стеценка, Б. Лятошинського, А. Штогаренка, А. Кос-Анатольського, І. Шамо та багатьох інших.

В активному концертному репертуарі оркестру представлені всі жанри — від музики бароко до джазових творів.

У рамках оркестру існують квінтети і квартети, які грають самостійно. Кілька років тому запровадили нову форму — біг-бенд. 19 музикантів і диригент виконують джазові твори.

— Хто з провідних виконавців співпрацював і нині співпрацює з оркестром?

— Це народні артисти України Світлана Добронравова, Валерій Буймістер, Фемій Мустафаєв, Ірина Дацъ, Степан Фіцич, Іван Попович, Григорій Гаркуша, Микола Коваль, Олександр Василенко, Ольга Чубарева, Жанна Боднарук; заслужені артисти Людмила Давимука, Юрій Олійник, Ірина Зябченко, Ірена Захарко, Галина Тітова, Валентина Матюшенко, Єлизавета Ліпітюк, Леся та Галина Тельнюк; лауреати та дипломанти міжнародних конкурсів — солісти Національної філармонії України: Руслан Шишкін, Анатолій Юрченко, Сергій Бортник, Віктор Безкоровайний, Дмитро Іванченко, Андрій Бондаренко.

Оркестр має досвід концертних виступів із солістами-інструменталістами, серед яких заслужені артисти України Юрій Кот (фортепіано) та Валерій Посквалюк (труба), лауреат міжнародних конкурсів Андрій Ільків (труба), американка корейського походження Грейс О (фортепіано), американський піаніст, професор Давід Віттен, усесвітньо знаний канадієць Річард Стюарт (труба), еуфоніст Бастьєн Бооме (Франція), тубіст Ойстен Баадсівік (Норвегія), соліст-кларнетист Королівського Брюссельського симфонічного оркестру радіо і телебачення Гедвіг Свімберг. За диригентським пультом оркестру виступав професор університету м. Торонто Стефан Шенетт (Канада), диригент, композитор, професор Брюссельської Королівської консерваторії Ален Кріпен. З Національним духовим оркестром творчо співпрацюють відомі українські диригенти — народний артист України Іван Гамкало, заслужений діяч мистецтв Геннадій Григор’єв, заслужена артистка Вікторія Жадько, а також Андрій Кібіта і Петро Товстуха.

У різні роки посаду художнього керівника-головного диригента оркестру обіймали Василь Охріменко, Андрій Кирпань, Леонід Тихонов, Георгій Шаповал. Нині художній керівник оркестру — Михайло Мороз, диригент оркестру — Олексій Вікулов.

— Зараз багато творчих колективів звертаються до музики кіно. У чому, на Вашу думку, популярність цього жанру?

— Сьогодні багато українців перебувають під постійним психологічним тиском. Виникає несприйняття класичної музики, яка потребує уваги і роздумів. А людям хочеться просто відпочити. Саме таку нагоду дають концерти, в яких звучить музика з кінофільмів.

Наш оркестр першим серед творчих колективів Києва звернувся до цього жанру. Відтоді минуло понад 10 років. Перший концерт мав назву “Мультипанорама — українська анімація”. На екрані за оркестром показували уривки з цих мультфільмів. Потім додали до програми анімаційні фільми з інших країн. Невдовзі з’явилася програма “Кінохіти”, де вже звучала музика з популярних фільмів, а на екрані демонструвалися уривки з цих стрічок.

Згодом до музики з кінофільмів почали звертатися й інші оркестри. Деякі колективи спеціально створюють для виконання кінохітів.

— Як часто буваєте на гастролях?

— Державні замовлення на гастрольну діяльність припинилися 2013 року. Але ми проводимо гастролі. Шукаємо меценатів, які допомагають їх організувати — заплатити за переїзди, проживання у готелях.

Більше десяти років тому побували у Нідерландах. Допоміг здійснити цю поїздку один з банків. Це було саме на День незалежності. Голландці тоді влаштували нам свято. Нас привезли на великий майданчик, що був прикрашений українськими національними прапорами і жовтими та блакитними кульками.

— Що Вас хвилює як митця, людину?

— Подивіться на афіші наших театрів і концертних залів. Як там мало української музики. Я вважаю, що результатом такого ставлення до національної культури стали експансія Криму і війна на сході України. На моє переконання, саме культура і освіта мають стати основою державності. Без них ми не побудуємо нормальну державу, не створимо пристойних умов для життя людей.

Треба створити умови, аби нашу культури знали не лише на теренах України. Треба завойовувати Європу, світ. А ми це можемо робити тільки через культуру.

— Напевне, існують і проблеми?

— Деякі музиканти, які починали працювати у нашому колективі, та набули високого професійного рівня, виграють конкурси і переходять працювати в інші колективи, де вища заробітна платня, або ж взагалі виїздять за кордоном.

— Чого вдалося досягти за минулий концертний сезон?

— Провели багато концертів, підготували близько тридцяти нових програм. Це програми української музики, що є основою репертуару нашого колективу. Представили концерт до Дня вишиванки, в якому взяла участь народна артистка України Ніна Матвієнко. Разом з композитором Володимиром Рунчаком підготували велику програму до Дня українського козацтва з творів українських композиторів. Виконували твори світових класиків. Продовжує користуватися великою популярністю цикл кіноконцертів на музику Джона Вільямса, Енніо Морріконе, Ганса Ціммера.

Крім Колонного залу Національної філармонії України виступали у Міжнародному центрі культури і мистецтв (Жовтневому палаці), Українському домі, Будинку архітектора України.

Спільно з концертною агенцією “Марко-концерт” підготували цикл концертів “Джаз на пляжі”, з якими виступаємо на Трухановому острові, де сцена встановлена просто на воді.

Оркестр виконує не тільки класику та джаз, а й рок. Кілька програм “Хіти року” виконали разом з фіналістом телевізійного шоу “Голос країни” Олександром Онуфрійчуком.

Багато гастролювали Україною. Побували у Львові, Луцьку, Вінниці, Чернігові, Черкасах, Житомирі. Здійснили концертне турне Волинською областю.

— Як відзначаєте ювілей оркестру?

— Розпочинаємо новим концертним туром по Волині, в рамках якого беремо участь у відкритті фестивалю “Ігор Стравінський”.

10 жовтня у Національній філармонії відбудеться великий концерт. У першому відділі прозвучать твори класичного репертуару духових оркестрів. Це буде найкраще з того, що оркестр виконував за 40 років. Прозвучить увертюра “Святковий Київ” Івана Карабиця, “Дніпровський вальс” Ігоря Шамо (солістка заслужена артистка України Єлизавета Ліпітюк), “Старовинний запорізький марш” Євгена Адамцевича, “Осінній сон” Арчибальда Джойса. Буде багато музики з оперети. Зокрема, вихідна арія Сільви з однойменної оперети Імре Кальмана. Також звучатиме музика Йогана Штрауса, Едварда Гріга, “Рапсодія в стилі блюз” Джорджа Гершвіна, “Танець з шаблями” Арама Хачатуряна в аранжуванні Поля Моріа.

У другому відділі прозвучить музика сучасних композиторів. Буде цікаво. Намагатимемось довести, що ми унікальний колектив, схожого на який немає не лише в Україні, а й на всьому пострадянському просторі.

— Які плани на новий концертний сезон?

— Весь сезон буде присвячено 40-річчю оркестру. Продовжимо проєкт “Музика з кінофільмів”. 7 листопада відбудеться цікавий концерт “Класік-прем’єр” — це буде класика. У грудні у виконанні оркестру прозвучить велика програма з творів Ріхарда Вагнера. У січні — нова програма з творів родини Штраусів. Готуватимемо концерти до свят. Приміром, до 8 березня — “Від Піаф до Матьє”. Музиканти — веселі люди. Це доведемо концертом “Музиканти усміхаються”. Тут буде концерт для друкарської машинки, концерт для наковальні та багато такого, що змусить слухачів усміхнутися.

16 травня вже традиційно відбудеться концерт до Дня вишиванки, під час якого прозвучать твори українських композиторів, співатимуть українські виконавці. А одним із завершальних акордів сезону стане нова програма з творів Гленна Міллера.

Спілкувався **Едуард ОВЧАРЕНКО**

Його твори надихають на роздуми про людську долю

Петро НЕСТЕРЕНКО,
кандидат мистецтвознавства,
Київ

Видатний майстер львівського образотворчого мистецтва Борис Дроботюк належить до плеяди митців, які розпочали свій творчий шлях наприкінці 60-х років минулого століття. Його творчий доробок демонструє майстерність та самобутність художника в живопису, графіці та екслібрисах.

Народився художник 1941 року в околицях старовинного подільського містечка Старий Вишнівець на Збаражчині, де “виростав серед прекрасної природи, в народному середовищі, яке зберігало свої вироблені роками багаті національні традиції та своєрідний етнокультурний колорит”, — слушно завважує мистецтвознавиця Любов Волошин. Далі було навчання у Вижницькому художньому училищі, яке закінчив 1969 року та Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (1971—1977). Ще під час навчання в училищі опанував техніку гравюри на лінолеумі й постійно збагачував її новими виражальними засобами. Цілком у руслі тогочасної львівської графіки було створено лінорити за мотивами популярних пісень “Смерічка” (1969), “Летять ніби чайки” (1973), Гуцулочка” (1976), та ця техніка не могла вповні передати тонкі почуття поетичної душі й художник звернувся до техніки офорту, яка вимагала прикласти значно більше зусиль й постійних пошуків та експериментів. У техніці офорту Борис Дроботюк створив низку розкішних натюрмортів, в яких щедро розкрилася його творча індивідуальність – “Буковинський весільний натюрморт” (1980), “Гуцульський натюрморт” (1983), “Натюрморт з короваєм” (1984), “Гуцульський весільний натюрморт” (обидва 1985 р.). Вони розповідають про сімейну обрядовість, яка освячувала перехідні або етапні моменти в житті людини, від її народження до смерті. Ця обрядовість глибоко філософічна, оскільки, встановлюючи духовний зв’язок між поколіннями, вона наповнює життя оптимістичним змістом. Як відомо, весілля в українців було справжньою урочистою драмою, що супроводжувалася музикою, співами, піснями, танцями, іграми, набуваючи характеру народного свята. Вінок із квітів, як прикрасу до короваю, спостерігаємо у буковинському весільному натюрморті, поруч у керамічному глеку постає трійця білосніжних кал, на передньому плані – два святкові келихи з кільцями для молодят.

Нові виражальні можливості відкривала техніка літографії, в якій художник з особливим теплом розкрив образи сучасників – видатного майстра львівської графіки Леопольда Левицького (1979), композитора Івана Майчика (1981), народного майстра Валентина Звіринського (1981). Особливий успіх мали його багатофігурні композиції “Весілля в с. Канафостах” (1980), “Святковий ярмарок у Косові” (1980), “Свято пісні і танцю в Шевченківському гаю” (1986), “Гуцульське весілля” (1983, 1984).

Живописні твори Б. Дроботюка завжди чуттєві, емоційні, в них мить, відтворена пластикою пензля. Художник опоетизовує звичайні краєвиди й полюбляє тишу і спокій, в його пейзажах немає людей чи тварин. Це своєрідна медитація вразливої душі, яка шукає спокій у єднанні з природою. В них постають знайомі з дитинства мальовничі краєвиди Поділля, околиці рідного містечка Вишнівця, пейзажі гірської Буковини й просто затишні куточки, яких не торкнулася цивілізація.

Низку творів художника присвячено славетним постатям нашої історії. Це посвята Т. Шевченкові “І в звуках пам’ять озоветься!” (кольорова літографія, 1989), “Присвячується Байді Вишневецькому” (картон, олія, 2000), “Зоряний час Івана Мазепи” (оргаліт, олія, 2003), “Український світовид” (лінорит, 2014). В останній роботі образ Т. Шевченка в смушковій шапці постає у трактуванні світовида в “Міфах і легендах давньої України” Валерія Войтовича, як “бог минулого, сучасного і майбутнього, якому доручено пильнувати, аби на землі, в небі і в підземнім царстві здійснювалися закони добра світла Дажбожого”.

В верхній частині композиції, спрямованої вістрям догори, зображено всевидяче око у світлі якого постають слова з “Давидових псалмів” Т. Шевченка, які він дав нам рідною українською мовою: “Встань же, Боже, суди землю і судей лукавих на всім світі твоя правда і воля і слава”. Як свідчить відомий учений Дмитро Степовик, у надрукованій до 200-річчя від дня народження Т. Шевченка того ж, що й гравюра Б. Дроботюка, 2014 року праці “Християнство Тараса Шевченка” – “всі десять переспіваних псалмів є майстерно актуалізовані відносно всього того, що діялося в Україні і як усе це бачилося й оцінювалося Шевченком з позиції Божественного Одкровення”. Написане Шевченком в контексті політичного, ідеологічного, культурного життя Російської імперії середини XIX століття, в якому поставало і утверджувалося нове, шевченківське самоусвідомлення України, знову стало актуальним у нових реаліях розвитку нашої держави. Варто зазначити, що “Український світовид” зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка в Києві.

Важливою складовою графічної творчості Б. Дроботюка є екслібрис. Створювати книжкові знаки він розпочав далекого 1983 року для видатних особистостей і просто друзів. Власниками перших екслібрисів стали земляки художника В. Вітрук, Р. Лубківський, М. Гудзь, Ф. Стригун, О. Гринько С. Максимчук, Л. Волошин, Н. Гнатів, І. Майчик та інші. Відтоді їхня кількість досягла півтори сотні, виконаних у різноманітних техніках своєрідних відгуків на навколишню дійсність. Художник є учасником обласних, всеукраїнських та міжнародних виставок, серед яких значну частину представляють саме екслібрисні, отож його творчість відома у багатьох країнах світу. Серед них Бельгія, Канада, Польща, Голландія, Південна Корея, Литва, Франція, Італія, Чеська республіка, Румунія, Казахстан, Китай та інші. Художні твори Б. Дроботюка зберігаються в музеях і приватних зібраннях України і за кордоном. В його активі десятки персональних виставок. Нагороджений медаллю імені Василя Стуса “За вірність”, дипломами вітчизняних і міжнародних виставок.

А ще Борис Іванович багато років на громадських засадах працює художником видань громадсько-просвітянського Фонду імені Івана Фещенка-Чопівського “Джерело”, в часопису “Український вісник”, “Меморіалу” Львівщини.

“Український вісник” був першим позацензурним журналом, який легально почали видавати в Україні у період горбачовської перебудови. Його заснував В. Чорновіл наприкінці 1960-х років і випускав до свого ув’язнення у 1972 р., а в другій половині 1980-х років відновив видання. Журнал серйозно вплинув на становлення незалежної преси та громадської думки. В. Чорновіл згадував, що коли 1987 р. “почали випускати політв’язнів і створюватися якісь можливості”, він одразу відновив видання “Українського вісника”. Упродовж усього періоду видання журналу (до останнього чотирнадцятого числа) В. Чорноволові як відповідальному редактору доводилося особисто здійснювати весь ланцюг роботи з підготовки “Вісника”. Пізніше Головою просвітянського фонду став Ярослав Гелетій, просвітянин, кандидат технічних наук, головний редактор щорічного альманаху “Український вісник”, член НСЖУ. При ньому “Український вісник” залишався єдиним легальним пресовим органом і рупором незалежної громадської думки в Україні. Він продовжував розпочату В. Чорноволом справу повернення імен й творчості заборонених авторів.

За понад 25 років праці Бориса Дроботюка на громадських засадах художником у просвітянському Фонді імені Івана Фещенка-Чопівського та 20 років в “Українському віснику” на повну силу розкрився глибокий патріотизм, любов до рідної землі, шанобливе ставлення до непересічних особистостей. З 2000 року в тісній співпраці з Я. Гелетієм він творив яскраві, життєствердні обкладинки до альманаху, наповнюючи їх документальними фоторепортажами з Майдану, де виборювали незалежність нашої держави. Так у двадцятому номері альманаху на тлі народних мас з легкої руки художника постають портрети Симона Петлюри та В’ячеслава Чорновола, яких об’єднувала журналістська діяльність і спільні погляди на можливі шляхи вирішення соціальних проблем національного питання й непростих відносин з нашим північним сусідом. На обкладинці одного з номерів “Українського вісника” Б. Дроботюк поєднав своє чорно-біле графічне зображення представників небесної сотні серед палаючих шин з кольоровим фото їхнього вшанування у дні пам’яті. Символічна заставка до альманаху також зображувала душі загиблих серед свічок пам’яті, які відлітають у вирій... Глибоко символічні й інші його сюжети до альманаху, наприклад, “Українська Голгофа (Голодомор 1932–1933 років”. “Його мистецтво наповнене різноманітною чуттєвою та розумовою рефлексією з життя, він добре відчуває специфіку середовища, в якому творить, бачить життєві явища в розвитку, типізує і психологізує людські характери, здатний творити не лише конкретно чуттєві, а й символічні образи” – писав про Б. Дроботюка Володимир Кіріндась.

Пам’ять. Воркутське повстання 1953 року. З картин художника Б. Дроботюка

Улітку 1953 року в особливо режимному таборі “Речлаг” у Воркуті (Комі АРСР, РФ), де перебуло десять з половиною тисяч лише українських націоналістів, відбулося повстання. Приводом до нього стала відмова про амністію для політичних в’язнів, тоді як інших вона стосувалася. В результаті відбувся бій озброєної охорони з повстанцями, під час якого було багато загиблих і поранених. Б. Дроботюк створив графічну композицію “Пам’ять. Воркутинське повстання 1953 року”, в якій зобразив постаті в’язнів за гратами. У нижній частині композиції — шахта Юр-Шор № 29, де працювали в’язні, свіча пам’яті, численні хрести й кетяг червоної калини. В центрі композиції на тлі нібито розгорнутих білих крил зазначено прізвища й імена в’язнів, які були свідками подій 1 серпня 1953 року в Воркуті.

Борис Дроботюк є автором художнього оформлення низки книжок колишніх політв’язнів гулагівських таборів. У деяких з них застосовано єдину композицію, в основі якої біла вертикаль, на ній — колючий дріт як символ страждань у радянській Голгофі. На їхньому перетині в колі театральна маска, розгорнута книга з олівцем і скрипковий ключ (Олександр Гринько “Білі ночі, чорні дні”, Іван Савич “Іртинські трагедії”), портрет авторки (Ірина Левчанівська “Сенаторка”), пейзаж (Катерина Андрощук “Запізнілий монолог”). Художник виконав для них ще й цікаві ілюстрації. На жаль, за браком місця немає можливості розповісти про кожного з авторів, на долю яких випали страждання у сталінських таборах, але не зломили їхнього духу. Так, авторка Катерина Андрощук, родом з Волині (нині проживає в Донецькій області), поетичним словом передає свою безмежну любов до рідної Волині, незалежної України, її тривожить становище знедолених людей, рідної мови, подальшого зросійщення, нищення духовних підвалин української нації, неповага до пам’яті сотень тисяч українців, що виборювали нашу Незалежність.

Нині відійшов у кращі світи народний артист України Олександр Гринько, який зіграв 150 ролей у Львівському театрі імені М. Заньковецької (помер на 94-му році). Коротка довідка: з 1940 року працював у Червоноармійському ансамблі пісні й танцю в Москві. 24 червня 1941 року О. Гринька заарештували органи НКВС (чи не за те, що народився у Тернопільській області?), був засуджений на 10 років позбавлення волі (Саратовська область, Комі АРСР), потім 5 років заслання (Красноярський край). З 1949-го працював у таборовому театрі. Звільнений 1955-го, реабілітований 1965-го. О. Гринько зарекомендував себе ще й як талановитий публіцист. Він автор автобіографічної повісті “Білі ночі, чорні дні” (Львів, 1997), статей на театральні теми в періодиці, мемуарно-публіцистичного видання “Повернувся я з Сибіру” (2010 р. “Джерело”). В ілюстраціях Б. Дроботюка на тлі постаті О. Гринька постає актор-Гринько в ролі сліпого, короля Романа тощо. В одному з сюжетів, де актор також постає на тлі своїх героїв, художник цитує його: “Світове мистецтво мало б поставити в ряд своїх найрідкісніших див той національний україномовний театр, що під суворим небом Півночі на концтабірних островах навіть приречених кликав до життя”.

Борис Іванович Дроботюк — самобутня, надзвичайно яскрава особистість у сучасному українському мистецтві. Його твори хвилюють відвертою поетичною інтонацією, зачаровують неповторною силою темпераменту, надихають на роздуми про людську долю.

“Все ж треба спитати у молоді, що вони хочуть бачити в бібліотеках”.

«Бібліотеки тягнуть камінний хрест?»

У Біловодську нещодавно відбувся обласний бібліотечний форум з елементами TED-x. Серед учасників та спікерів — не лише бібліотекарі. Приєдналися влада та представники громадськості — медіа-експерти, блогери, журналісти, правозахисники, молодіжні активісти. Обговорювали проблеми сільських бібліотек області, зокрема їхню спроможність залишатися громадськими інтелектуальними центрами.

Напередодні Всеукраїнського дня бібліотек ініціювали форум Луганське обласне відділення Української бібліотечної асоціації та Луганська обласна універсальна наукова бібліотека (ЛОУНБ). Підтримали ідею і допомогли з організацією Управління культури Луганської ОДА та Відділ культури виконавчого комітету Біловодської селищної ради.

Організатори розповіли, що TED-x обрали невипадково. Цей формат конференції знають у всьому світі, бо він об’єднує навколо глобальних та водночас приземлених проблем абсолютно різних людей, що готові запропонувати конкретні рішення та поділитися інноваційним досвідом.

Так, про ідеї, варті поширення та впровадження, говорили на форумі запрошені спікери. Левон Азізян, вікіпедист, зоо- та правозахисник, організатор конкурсу “Вікі любить пам’ятки” в Україні запропонував бібліотекарям альтернативу державному фінансуванню, зокрема участь у міжнародних грантових програмах, а також коротко окреслив етапи та шляхи поступового оновлення бібліотек. Прозвучала пропозиція запровадити цільове оподаткування — місцевий податок на бібліотеки, який встановлює сама громада. Такий механізм запустили у США, Польщі та Словаччині.

Про дозвілля та нові послуги у Шульгінській бібліотеці-філії Старобільського району розповіла Олена Шовкопляс у контексті комерціалізації сільських бібліотек. Більшість учасників форуму суголосно відкинули таку перспективу — бібліотека має надавати безкоштовні послуги. Промайнула лише думка про надання оренди бібліотечного приміщення як отримання додаткового прибутку.

Про те, як розвивати власну креативність, розповів сєвєродонецький громадський діяч Аріф Багіров. На думку Аріфа, варто тиснути на власні слабкості, щоб вийти із зони комфорту та розкритися по-новому. Бібліотекарі відреагували конфронтально: як застосувати власну креативність у пошуках дров на опалення бібліотеки? *“Відчуття, що бібліотечним фахівцям ця тема незрозуміла. Хоча насправді, вони проявлять неабияку креативність, вирішуючи проблеми з матеріальною технічною базою власних бібліотек”,* — говорить директорка ЛОУНБ та модераторка форуму Світлана Моісєєва.

Голова Чмирівської молодіжної ради Валерія Ткаченко розказала про невдалу спробу організувати молодіжний простір у чмирівській бібліотеці. Виступ Валерії викликав серед учасників форуму також неоднозначну реакцію, зокрема підтримку думки про те, що бібліотека має залишатися “місцем спокою, а не тусовок”.

Тему толерантності зачепив блогер із Сєвєродонецька, представник Луганської обласної молодіжної ради Максим Жуков. Максимове “Я майже не буваю у бібліотеці” обурює присутніх через буцімто упереджену оцінку, що бібліотеки досить несміливо навчають громадськість толерантності.

Методисти ЛОУНБ підсумовують, що бібліотекарі не чують молодь, а відтак — не готові її слухати. *“Зі скрипом погодилися, що все ж треба спитати у молоді, що вони хочуть бачити в бібліотеках і чому їм там зараз не цікаво”.*

“Сила бібліотек у інформації. Молодь хоче навчатися, досліджувати можливості світу, приймати їх, усвідомлювати власну спроможність бути причетним до глобальних змін у регіоні. Але умова молодих людей — навчання має бути абсолютно оновленим, із залученням новітньої методики, урешті-решт, цікавим і потрібним для життя. Бібліотекарі можуть у цьому допомогти. Хоча ні, вони апріорі мають це робити”, — поділилася модераторка TED-x та бібліотекарка ЛОУНБ Юлія Дубова.

Окрему дискусійну панель організатори влаштували для історій успіхів. Так, про поточні зміни та успішні проєкти у сфері культури Біловодщини в умовах ОТГ розповіла начальниця відділу культури виконкому Біловодської селищної ради Світлана Джуніч. Приклад, коли бібліотекар у селі — сила, це про Бараниківську бібліотеку, якою опікується бібліотекарка Марина Приймак.

Відбулося на форумі й нагородження переможців обласного конкурсу на кращий бренд бібліотеки. Перемогу здобула Старобільська центральна районна бібліотека. Привітала та вручила головний подарунок переможцям голова Луганського обласного відділення УБА Інна Риб’янцева.

Завершився Форум “вільним мікрофоном”. Модератори запропонували поділитися рефлексіями, враженнями. Зійшлися на тому, що пошуки ніші в економічному та соціальному просторі країни, в якій би бібліотека вижила та проявила себе, поки що виводять до повсякчасного поширення неформальної освіти серед населення.

Прес-центр Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2019

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 79

на 1 місяць	18 грн 11 коп.	на півроку	99 грн 41 коп.
на 3 місяці	52 грн 33 коп.	на рік	195 грн 02 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор **Павло МОВЧАН**

Головний редактор **Микола ЦИМБАЛЮК**

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Миколо ТИМОШИК, Георгій ФІЛІПЧУК, Микола ЦИМБАЛЮК, Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора з виробничих питань **Наталія СКРИННИК**
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар **Ірина ШЕВЧУК**

Відділ культури **Едуард ОВЧАРЕНКО**

Відділ коректури **Ольга ЖМУДОВСЬКА, Ірина СТЕЛЬМАХ**

Комп’ютерна верстка **Ірина ШЕВЧУК, Володимир ЖИГУН**

Інтернет-редактор 279-39-55

Черговий редактор **Едуард ОВЧАРЕНКО**

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: **вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001**

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**

4 820095 780016 19040